

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING/61. ÅRGANG

KLAR FOR VM
I YRKESFAG

ET SMIL DA YRKE
BESØKTE HALDEN

RIKINGEN SOM
SATSER PÅ YRKE

#3
2017

Valget er tatt
– Hva skjer med yrkesfagene nå?

innhold

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 28 Milliardær er yrkesprofilen
- 32 Lærlingen fra Eritrea
- 43 Yrke besøker Halden
- 50 Utenlandsreportasjen
- 58 Forbundscommentaren
- 59 Bøker om yrke

Tema

- 6 Lærere frykter hul politikk
- 9 Sp vil ha yrkesfagsatsing
- 12 Fire nye år

Nyhetssaker

- 14 1500 høringsvar
- 22 Pedagogstudentenes yrke-flørt
- 27 Vil berge ikke-faget
- 35 Leter etter fagskolelæreren

Nyhetsreportasjer

- 16 Barna får en smak av yrke
- 18 Går for gull i VM
- 24 Drømmer om et liv på havet
- 36 Foto-reportasjen
- 40 Historisk sus på Dovre

LÆRLINGEN

Fagartikler

- 54 Mangfold og alderdom
- 56 Frafall og forvaltning
- 61 Mat og vin

36 FOTO-
REPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.udf.no/Hovedmeny/Medlemsfordeler/
Publikasjoner/Yrke

Abonnement og annonser:

Hilde Aalborg
Tlf.: 911 99 989
ha@utdanningsnytt.no

Ann-Kristin Valby
Tlf.: 901 19 121
kikki@salgsfabrikken.no

Abonnement kr 275,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

7 806 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

Å ta et viktig valg

Det er noen måneder med mange store valg vi nå legger bak oss. Landet har valgt fire nye år med Erna Solberg som statsminister, og landets ungdommer har valgt, søkt og begynt på sine videregående utdanninger.

Kanskje er det noen som føler at de gjorde et feil valg, både på stemmeseddelen og i valg av utdanning. Særlig når det gjelder det siste er det viktig og rett å tenke seg nøye om.

Nettopp det – å hjelpe elevene til å ta de riktige valgene – snakker lærerne vi har møtt både på Kuben i Oslo og Halden videregående skole om.

Barnas valg av utdanning er en av det viktigste avgjørelsene de skal ta. Da må det legges til rette for at det valget blir rett. Både av hensyn til den enkelte elev, til læreren som vil ha motiverte elever og rent samfunnsøkonomisk.

Da er det ikke godt nok at yrkesfag er noe barna stort sett ikke blir gjort kjent med før de skal velge vei etter videregående, eller at offentlig sektor nekter å ta inn elever på praksis i Vg1 så de kan gjøre et godt valg av Vg2-linje.

Senterpartiet vil ha arbeidslivsfaget som en obligatorisk del av ungdomsskolen. Alle partier fra Rødt til Høyre vil ha strengere krav til bruk av lærlinger og praksis-elever.

Noe må gjøres. Elever på barne- og ungdomsskole må få bedre kjennskap til at det finnes en yrkesvei, en annerledes utdanning som gjør at du nærmest er garantert jobb.

Kanskje kan det gjøres som Akershus fylkeskommune gjorde med femteklassingene som ble invitert til byggdag før sommeren? Der var det mange elever som fikk et første møte med noen av de yrkene de kan velge om få år.

Og kanskje offentlige enhetsledere rundt om i landet trenger et lite spark bak så de skaper flere praksisplasser slik at en helsefagarbeider kan finne ut av om et sykehjem er noe for den før valget faktisk er tatt.

Vi kan snakke mye om problemer med frafall, fravær og skoletrøtthet. Mye kan kanskje løses med å sørge for at elevene faktisk tar de riktige valgene.

Vi hadde jo aldri godtatt et stortingsvalg der folket bare fikk vite om den ene siden.

Wenche H. Schjønberg

NHO-nei til lærlingfond

OSLO Utdanningsforbundet, LO og kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) mener Norge bør prøve danskenes metode for å få flere lærlingplasser. NHO sier nei, melder NTB.

Det har vært foreslått fra flere hold å starte forsøk med såkalt lærlingfond etter dansk modell, i utvalgte bransjer. Der vil alle bedrifter i bransjen betale inn til fondet, og de bedriftene som tar inn lærlinger, får penger utbetalt fra fondet til å dekke utgiftene.

NHO vil sette foten ned for forslaget.

– Det sitter dypt i ryggmargen at det å pålegge bedriftene en ekstra skatt er noe vi helst ikke vil, sier Kristian Ilner, seniorrådgiver for kompetanse og innovasjon hos NHO, til Klassekampen.

– Prinsippet om at alle skal bidra og ta ansvar er bra, men vi er skeptiske til at det skal bli en altomfattende økonomisk forpliktelse for alle bedrifter, sier han.

Måtte utvide jentegarderoben

STEINKJER De tekniske yrkesfagene ved Steinkjer videregående skole er så populære blant jenter at skolen nå må pusse opp. Jentegarderoben er rett og slett ikke stor nok lenger, skriver Trønderavisa.

I år er det i alt 17 jenter på de tekniske yrkesfagene ved Steinkjer videregående. Avdelingsleder Torbjørn Strøm på byggfag sier til avisa at han tror jenteadelen vil fortsette å vokse.

– Det at vi får flere jenter som trives med utdanningsvalget, gjør at de fremstikker linja det går på. Det kan i neste omgang føre til at enda flere jenter ser at dette er et aktuelt utdanningsvalg, sier Strøm.

Byggfageleven Rebekka Vanebo for-

teller at hun kom inn litt tilfeldig etter som hun hadde byggfag som andrealg, men at hun nå ønsker å bli tømrer.

Måtte amputere etter fagprøve

OSTERØY Politiet og Arbeidstilsynet er varslet etter at en elev fikk varige skader da han skulle ta fagprøven ved Osterøy videregående skole i Hordaland, melder NTB.

Ifølge Bygdanytt gikk det galt da 19-åringen fredag skulle feste arbeidsstykket sitt i en dreiebenk. Under innfestingen fikk eleven ringfinger og lillefinger i høyre hånd i klem.

Eleven kom seg løs, men det var likevel ikke mulig å redde hele ringfingeren, som ble delvis amputert på Haukeland universitetssjukehus. Politiet er koblet inn og har gjort åstedsundersøkelser.

Arbeidstilsynet skal se på hendelsen.

Lovet 65 millioner til yrkesfag

OSLO Erna Solberg-regjeringen lovet før valget vil de sette av 65 millioner til yrkesfag i budsjettet for 2018. Av dette beløpet skal 25 millioner gå til ekstra studieplasser på fagskolene.

Nyheten om hva som vil ligge i statsbudsjettet for 2018, ble lekket under en debatt mellom kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) og Trond Giske (Ap) i Dagbladets valgpod i forkant av valget. De var invitert for å diskutere skolepolitikk.

Også Arbeiderpartiet kommer til å satse på yrkesfagene, varslet Trond Giske. Partiet har allerede lovet å satse 1 milliard kroner på yrkesfagene dersom partiet får regjeringsmakt.

– Det er bra at regjeringen vil satse på flere studieplasser på fagskolene i neste års statsbudsjett. Dette er noe vi har

jobbet for lenge, sier Silje Kjørholt, leder i Organisasjon for Norske Fagskolestudenter (ONF).

– De nye studieplassene bør fordeles til fagfelt som er etterspurt av arbeidslivet. Vi vet det trengs flere studenter til bygg- og tekniske fag, samt helse- og oppvekstfag, sier Kjørholt.

Fikk 100.000 for å dekke til fest

DRAMMEN Stiftelsen for rekruttering til restaurant- og matfag har tildelt Kokkenes Mesterlaug Drammen 100.000 kroner til rekrutteringsarbeid. Sammen med opplæringskontor og fem videregående skoler i Buskerud, skal de gjennomføre prosjektet «Vi dekker til fest».

– Buskerud er et stort satsingsområde for reiseliv og lokalmat og det er utrolig viktig at vi får rekruttert flere lokale elever. Kokkeyrket er spennende og det er få begrensninger i hvor langt man kan nå i sin yrkeskarriere, sier Helge Johansen, styremedlem i stiftelsen som blant annet NHO Reiseliv står bak.

– Å bli kokk eller servitør er å satse på en bransje i vekst, der du helt sikkert vil klare å skaffe deg jobb hvis du har levert en innsats under utdanningen, sier NHO Reiseliv-direktør Kristin Krohn Devold.

Sender lærlinger til sjøs

KOLVEREID Norsk Fisketransport AS tar i år inn 16 nye lærlinger, fordelt på sine ti fartøyer. Det gir et snitt på 1,6 lærling per fartøy, noe som er langt flere enn sammenlignbare aktører, påpeker selskapet i en pressemelding.

– Vi har som mål å ha de dyktigste og mest engasjerte menneskene i bransjen. Til det trenger vi engasjerte elever på ulike blå utdanningsretninger. For å

gjøre maritime og marine utdanningsretninger så attraktive som mulig, tar Norsk Fisketransport AS og NTS-gruppen ansvar for å stille et betydelig antall lærlingplasser til rådighet, sier mannskaps- og organisasjonssjef Knut Storø.

Han mener nysgjerrigheten rundt brønnbåtneringen er økende fra ungdom. I løpet av våren hadde selskapet i snitt tre utplasseringselever hver måned.

Ber om fagskolesatsing

OSLO Halvparten av NHO-bedriftene har et behov for fagskoleutdannede, viser organisasjonens kompetansebarometer for 2017. Det må opprettes flere studieplasser for fagskolen allerede neste stortingsperiode, krever Organisasjonen for Norske Fagskolestudenter.

– Det er tydelig at antallet studenter på fagskoler er for lavt i forhold til behovet næringslivet har for denne utdanningsveien. Vi oppfordrer derfor politikerne til å prioritere flere studieplasser til fagskoler i kommende stortingsperiode, sier Silje Kjørholt, leder i Organisasjon for Norske Fagskolestudenter (ONF).

NHO opplyser til Yrke at det på tvers av så å si alle regioner er mellom 50 og 60 prosent av bedriftene som melder om stor eller noen grad av udekket kompetansebehov.

Når det gjelder for eksempel reiselivsbedriftene, opplyser 42 prosent av bedriftene at de har tapte kunder eller markedsandeler som følge av det udekkede kompetansebehovet. 35 prosent av skrinlagt eller utsatt utvidelse av virksomheten, mens 20 prosent har måttet redusere virksomheten.

Flere får lære plass

OSLO 1. september i år hadde 10.400 yrkesfagelever sikret seg lære plass, viser tall fra Kunnskapsdepartementet. Det er 2.600 flere elever enn på samme tid for fire år siden.

– Dette er gode nyheter. Etter flere år med satsing på å skaffe lære plasser, er vi glade for at utviklingen nå går rett vei og at flere elever får mulighet til å fullføre opplæringen sin i en bedrift. Arbeidslivet trenger flere fagarbeidere i framtiden, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Det er stor forskjell på fylkene. I Hedmark har for eksempel 57 prosent av søkerne fått plass, mens tallet for Østfold er 16 prosent.

Ny læreplan for norsk-nykommere

OSLO Fra og med dette skoleåret er det innført en ny læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge. Den er obligatorisk på alle videregående skoler, og gjelder også privatister og voksne.

– For elever som har bodd kort tid i Norge, er tidlig innsats i form av språkopplæring spesielt viktig. Derfor har vi også endret tidspunktet for når kravet om botid skal gjelde fra. Målet er at denne endringen skal få flere til å lykkes i skolen, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Elevene i videregående kan velge å følge læreplanen dersom de har enkeltvedtak om særskilt språkopplæring og har mindre enn seks års botid i Norge på tidspunktet for eksamen. Kravet gjelder botid i opplæringspliktig alder.

Litt over halvparten fullfører yrkesfag

OSLO En ny rapport om hvor flinke de videregående skolene i Norge er til å få elevene til å fullføre og bestå, viser at det er store forskjeller fra skole til skole og fylke til fylke. Samtidig er det en tydelig forskjell på yrkesfag og studiespesialiserende.

Hele landet sett under ett anslår rapporten at 52,8 prosent av dem som begynner på yrkesfag får fullført eller bestått, mens tallet for studieforberedende er på 60,5 prosent.

– Hvis du begynner på studieforberedende er sannsynligheten for at du greier å fullføre og bestå høyere enn om du starter på en yrkesfaglig studieretning. Dette er noe vi bør se nærmere på, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Rekordmange på fem år

OSLO Det er flere som undersøker hvor stor fullføringsgrad vi har i norske skoler, og i en rapport for Utdanningsdirektoratet som så på hvor mange av dem som begynte i 2011 som hadde fullført utdanningen sin fem år seinere, ble det satt rekord.

Den viste at 73 prosent av elevene fullførte sin videregående utdanning i løpet av fem år. Det er store forskjeller mellom fylkene, og ikke minst mellom studieforberedende og yrkesfag. 86 prosent av elevene på studiespesialiserende som ble fulgt i rapporten, fullførte.

For yrkesfag var tallet bare 59 prosent. Også innenfor yrkesfagene er forskjellene store. Mens tallet for restaurant og matfag bare er 45 prosent, fullførte 81 prosent av medier og kommunikasjons-eleven (som da var yrkesfagelever).

Tonje Eliassen og Bjørn Even Aanerud er fornøyd med at politikerne viet tid til yrkesfagene i valgkampen, men frykter at satsingen vil bli hul.

Lærerne frykter hul satsing

OSLO Kuben-lærerne Tonje Eliassen (helse- og oppvekst) og Bjørn Even Aanerud (TIP) og synes det er vel og bra at politikerne vil satse på yrkesfag. Men troen er ikke særlig stor.

TEKST OG BILDER
SNORRE SCHJØNBERG

De to yrkesfaglærerne på Oslos utstillingsskole Kuben tar imot Yrke for å snakke om valgkampen og politikernes eviggrønne løfter om at nå, nå skal det satses på yrkesfag.

– Jeg synes den siste delen av valgkampen begynte å dreie seg mer og mer om oss yrkesfaglærere, jeg. Om at vi skal ha mer praktisk undervisning, at de åpner mer opp for hvem vi er i et klasserom og viser at de ønsker å legge til rette for at de som har vært ute i yrkene lettere skal kunne få støtte for å ta pedagogikken og komme inn i skolen, sier Eliassen.

Og ikke minst er hun glad for at politikerne ser ut til å ta på alvor problemene med å finne læreplass og praksisplass. Det sliter hun med særlig overfor den offentlige helsesektoren.

TVILER PÅ GJENNOMFØRINGEN

– Det jeg er mer skeptisk til, og det er min personlige oppfatning, men jeg tror at det å gå fra tankene om å gjøre noe bra, til å få gjennomført det i praksis, det er vanskelig. Vi må gjerne ønske at alle skal ha lovfestet rett til lærlingplass, men er de skikket til det? Og er kommunene og stat klare til å ta ansvaret?

Kjøretøylærer Bjørn Even Aanerud skyter inn litt skepsis etter å ha lyttet nikkende til Eliassens optimisme.

– Du frykter at det kan bli litt hult?

– Ja, jeg tror hult kan være et godt begrep, jeg er ikke sikker på om de kommer til å klare å forplante det i praksis, sier han.

Aanerud er yrkesfaglærer på Kuben fra i år, med erfaring fra Stovner de siste ti årene. Han sitter også som koordinator for ressurskolen i Oslo.

Tonje Eliassen er helt enig i at det kan være langt å gå fra å garantere læreplass, til å gjennomføre og få offentlige

og private aktører til å stille opp. Hun opplever særlig store problemer med å finne praksisplasser.

– Det er utrolig vanskelig å få praksisplasser for førsteklasingene. Særlig i helsesektoren i Oslo. Det må vi få gjort noe med. Hvis førsteklasingene skal velge et yrke de aldri har prøvd, da får vi mange feilsøkere som kommer inn på Vg2 og får et slag i trynet, sier hun.

VIL HA STRENGERE KRAV Tilbakemeldingene hun får går på at førsteklasingene bare er 16 år og derfor vanskelige å ta inn og gi ansvar. Men Eliassen påpeker at de jo bare skal følge med og observere.

– Det er nok vanskelig for en politiker å ha detaljkunnskaper nok, men jeg er ikke sikker på om de tar inn over seg hvordan samfunnet er i dag, sier Aanerud.

Begge yrkesfaglærerne er enig om at strengere krav både til offentlig sektor, ►►

Tonje Eliassen og Bjørn Even Aanerud representerer to helt ulike retninger i yrkesfag, men er opptatt av mye av det samme.

FAKTA VALGRESULTATET

* De borgerlige beholder flertallet i Stortinget med 88 av 169 mandater, ifølge Valgdirektoratets landsoversikt når 100 prosent av stemmene opptelt.

Ap:	27,4 prosent, -3,5 (49 mandater)
SV:	6,0, +1,9 (11 mandater)
Rødt:	2,4, +1,3 (1 mandat)
Sp:	10,3, +4,8 (19 mandater)
KrF:	4,2 -1,4 (8 mandater)
MDG:	3,2, +0,4 (1 mandat)
Venstre:	4,4, -0,9 (8 mandater)
Høyre:	25,0, -1,8 (45 mandater)
Frp:	15,2, -1,1 (27 mandater)

FAKTA SKOLEVALG PÅ KUBEN

Rødt:	13,4 %
SV:	8,4 %
Ap:	46,6 %
Sp:	0,9 %
MDG:	4,3 %
KrF:	0,8 %
V:	6,2 %
H:	4,9 %
Frp:	3,9 %
Piratpartiet:	6,6 %
799 stemmer (55,4 % valgdeltakelse)	

og til private gjennom anbudskrav og lignende, er veien å gå.

Men Aanerud påpeker også at det har vist seg vanskelig å følge opp, selv for departementer og andre i offentlig sektor.

En ting både helse- og oppvekstfaglæreren og kjøretøylæreren er strålende fornøyd med, er fraværsgrensa. Den er særlig viktig for yrkesfag, mener de, og har reddet mange elever og gjort deres arbeidshverdag lettere.

– Den tar bort skulkerne. Og så er det jo rom for å være syk og melde seg syk. Da slipper vi å lure. Det er blitt et veldig mye bedre system, mener vi, selv om elevene ikke er så veldig glade i den, sier Eliassen.

– Hvis du ser på yrkesfagene så er fraværet i industrien på rundt 5 prosent, så det er halvparten av fraværsgrensa. Tar du yrkesfag forventer bedriftene at du har et sunt forhold til fravær. Fraværsgrensa er med på å legge litt trykk på det. Sann er det i en bedrift. Klarer du ikke å møte på jobben, har du ikke jobb, sier Aanerud.

De ler og svarer bekræftende på spørsmål om det da kanskje var en liten tabbe fra opposisjonen å flørte med en omkamp om fraværsgrensa. Iallfall hvis målet var å vinne lærerstemmer.

– Det kan være annerledes på studiespesialisering. Men det er en fordel for yrkesfag, sier Aanerud.

BLODRØDT FLERTALL Valgkampen har vært flittig diskutert både blant lærerne og elevene, om enn med litt forskjellige temaer. Elevene her valgte blodrødt i sitt skolevalg. Arbeiderpartiet fikk nesten flertall alene og Rødt var nest største parti foran SV.

– Også blant lærerne var det nok mange som håper på et rødt flertall for å tenke litt annerledes og få individene mer i fokus, sier Aanerud.

Kuben speiler samfunnet i Oslo øst, og med en høy innvandrers andel kan det bli høy temperatur når regjeringen og kanskje særlig Frp legger fram kontroversielle tiltak.

– Majoriteten av våre elever har en annen etnisk tilhørighet enn norsk, så det er klart det påvirker oss i hverdagen, sier Aanerud.

Og hvor viktig er egentlig yrkesfag for yrkesfaglærerne når de skal avgjøre hvem deres stemme går til?

– Det blir jo viktig siden det er hverdagen min, i tillegg til noen andre saker også naturlig nok! svarer Tonje Eliassen.

Takker av på Stortinget med ønske om bred yrkesfagsatsing

OSLO Senterpartiets utdanningspolitiker Anne Tingelstad-Wøien tapte kampen om stortingsplass. Hun ber både kollegaene i Sp og de andre partiene på tinget om å samle seg om en satsing på yrkesfag i neste periode.

Senterpartiet ble en av valgvinnerne med en oppslutning 10,3 prosent. Det gir en stortingsgruppe på 19 mandater, men flertallet glapp for den rødgrønne siden.

For partiets utdanningspolitiker gjennom flere år, Anne Tingelstad-Wøien, ble valget tapt allerede i fjor. Hun tapte nominasjonskampen i Oppland Senterparti, og er ute av Stortinget etter åtte år. Hun gir seg med en klar oppfordring til både partikollegaer og politiske motstandere.

Hun lister samtidig opp en rekke tiltak hun mener det er viktig å gjennomføre eller velge ikke å gjennomføre. Det tror hun det er gode muligheter for å få gjennomslag for.

– Jeg tenker at det ligger kjempe-muligheter for å få gjennomslag, for regjeringen har heller ikke flertall, og alle

Anne Tingelstad-Wøien har vært Senterpartiets fremste utdanningspolitiker i flere år før hun nå må forlate Stortinget. Her fra da hun besøkte en videregående på Gjøvik i 2012 og fikk en smakebit på hva hudpleie-elevene der kunne. Foto: Nils Bjåland/VG / NTB scanpix.

er opptatt av yrkesfagene. Da er det viktigste å samle seg om tiltak som fungerer. De kaster bort livene til ungdommen hvis det ikke kan bli enighet, sier hun.

– *Så partiene bør samle seg om et bredt forlik i neste stortingsperiode?*

– Ja, det synes jeg at man burde. På ungenes vegne. Og her kan vi få til gode flertall, hvis alle ikke tenker at de skal vinne på alt, sier hun.

POLITISK SPILL Samtidig frykter hun at muligheten for et slikt yrkesfag-forlik

kan bli knust av politisk spill.

– Jeg vet ikke hvordan regjeringen vil stille seg til en slik invitasjon. Mitt inntrykk er at det er veldig mye spill, men det er ungdommens liv det er snakk om her. Jeg håper det nye Stortinget kan komme fram til gode løsninger for de elevene som skal begynne på yrkesfag, og de lærerne som går der. Det er et skrikende behov, sier Tingelstad-Wøien.

Først på punktlisten over hvilken retning hun og Senterpartiet vil se at yrkesfag-politikken tar, er at hun vil oppheve et nyinnført krav.

– Punkt 1 er at vi ønsker å oppheve kravet om kompetanse med tilbakevirkende kraft. Vi ser at det kommer til å være stor lærermangel framover, sier Tingelstad-Wøien.

Hun ønsker også at arbeidslivsfaget skal bli obligatorisk å tilby i ungdomsskolen.

– Hvis du ser på oversikten, er det omtrent ingen skoler i Oslo som tilbyr ►►

TINGELSTAD-WØIENS ØNSKELISTE:

- 1: Oppheve kravet om kompetanse med tilbakevirkende kraft.
- 2: Arbeidslivsfaget må bli obligatorisk i ungdomsskolen, også entreprenørskap og ungdomsbedrift.
- 3: Oppfylle samfunnskontrakten og tilby nok læreplasser, både i det offentlige og private næringslivet.
- 4: Opprette stillinger som yrkes-

motivator, et bindeledd mellom skole, elev, fylkeskommune og lærlingbedrift ansatt fylkeskommunalt eller på den enkelte skole.

5: Gjøre mer for å få vekslingsmodeller der lærlingene veksler mellom bedrift og skole.

6: Følge opp krav om lærling i bedrift i offentlige anbud, samt stille krav om lærling på oppdragsstedet.

► arbeidslivsfag, mens det utover i landet er en helt annen hyppighet. Hvis vi ønsker at de elevene som går på skole i Oslo skal ha lyst til å gå på yrkesfag, må de få vite om det, sier Sp-politikeren.

– Jeg så på tallene for bygg- og anleggsgfag i Oslo og en gjennomføringsgrad på 38 prosent. Det er katastrofe. Då må man gå gjennom hvilke forbedringer man gir elevene for at de skal gjennomføre, sier hun.

UNGDOMSBEDRIFT Samtidig ønsker Senterpartiet at ungdomsskolene skal bli bedre på å tilby entreprenørskap og

ungdomsbedrift, også dette så obligatorisk som mulig.

– Så kommer vi til det helt springende punktet som er i videregående, at vi har nok læreplasser å oppdrive. Der mener jeg partene ikke har oppfylt samfunnskontrakten, det må partene gjøre. Både det offentlige og bedriftene. Kommunene har mye å gå på når det gjelder å tilby læreplasser, sier hun.

Tingelstad-Wøien viser til Hadeland videregående i hennes hjemfylke, som har fått læreplass til 99 prosent av elevene etter å ha ansatt en yrkesmotivator som er bindeledd mellom elev, skole

og lærebedrift. Det mener hun bør kopieres av fylkeskommuner og skoler landet rundt.

– Det er også blitt gjort for lite for å få til vekslingsmodeller der lærlingene veksler mellom bedrift og skole, det tror jeg er kjempeviktig. Så mener jeg at vi må følge tett på når det offentlige stiller krav i anbud om lærlinger i bedriften, men også om lærling på oppdragsstedet. Det hjelper ikke at du har en lærling som ikke får delta.

Hun mener også at lærlingtilskuddet bør fortsette å økes, uten at hun ser på det som det viktigste middelet.

Arbeiderpartiet: – Står ikke på oss

Arbeiderpartiet kan godt bli med på et flertall for en satsing på yrkesfag, men tviler på om regjeringen ønsker det.

Foto: Stortinget/
Terje Heiestad.

– Spørsmål om forlik avhenger alltid av hva innholdet er. Men vi fremmet over 30 forslag om yrkesfag i forrige periode, og vi ønsker å få gjennomslag for vår yrkesfagpolitikk, som vi

mener er offensiv og fører til flere læreplasser, sier Martin Henriksen (Ap) i Utdanningskomiteen på Stortinget.

Den tidligere AUF-lederen er imidlertid klar over at Arbeiderpartiet er langt unna flertall på egen hånd etter et elendig Stortingsvalg der bare 27,4 prosent av velgerne ga dem sin stemme.

BLIR GJERNE MED PÅ FLERTALL

Henriksen understreker imidlertid at Arbeiderpartiet gjerne er med på å danne et flertall for yrkesfag.

– Når det gjelder å få til en offensiv politikk som kan gjelde ut over en Stortings-periode, så står det iallfall ikke på oss, sier Henriksen.

– Men det har ikke virket som et ønske fra regjeringen i forrige periode. Da Jonas Gahr Støre tok til orde for et skoleforlik, så var jo Erna Solberg avvisende til det, sier Henriksen.

I Oslo har Arbeiderpartiet fått tilbake makta etter flere år med blått styre, og der er det satt i gang en omfattende satsing på yrkesfag, læreplasser og faglærte rettigheter. Det mener Henriksen viser hvor Arbeiderpartiet ønsker å gå nasjonalt også.

– Det vi er opptatt av er å få en best mulig politikk. Vi kommer til å se til Oslo, vi vil ha økte lærlingtilskudd og praksistilskudd og et forpliktende samarbeid mellom stat, fylker og arbeidslivet for å få flere læreplasser, sier Henriksen.

VIL HA MANGE DISKUSJONER

Fra opposisjontilværelsen kommer Arbeiderpartiet de neste fire årene til å fortsette med fremmingen av forslag i Stortinget. Henriksen håper på mange og hete diskusjoner om yrkesfag.

– Det er forslag vi kommer til å

fremme uansett i neste periode, og at de får flertall er det viktigste. Det kan gjerne skje i form av et forlik, men politikk er diskusjon og det kommer nye ideer og skjer utvikling hele tiden, så det å ha et forlik om yrkesfag betyr ikke at diskusjonen blir borte.

– Jeg mener yrkesfag er blitt for lite diskutert, og at det er positivt at partiene knives om å ha de beste forslagene, sier Henriksen.

Jonas Gahr Støre har gjentatte ganger påpekt at det haster å få gjort noe med yrkesfagene, noe hans personlige rådgiver, malersvennen Jonas Bals, har vært svært opptatt av.

– Det brenner et blått lys for mange av yrkesfagene, og det er ingen tid å miste for det er ganske alvorlig at det nå er 3.000 færre yrkesfagelever i Norge enn det var da Erna Solberg ble statsminister, sier Henriksen.

TRE VIKTIGE SAKER FOR AP I NESTE PERIODE:

- Få en økt satsing på læreplasser.
- Få inn mer praksis i første klasse i videregående.
- Få et kraftig utstyrsloft i skolene.

Rødrød tro på nytt flertall

Selv om Erna Solberg (H) vant valget og får fortsette som statsminister, styrket den rødrøde siden seg. SV-leder Audun Lysbakken og Rødt-leder Bjørnar Moxnes tror på rødt flertall om yrkesfag.

SV gjorde et godt valg og er inne med elleve mandater på Stortinget. Samtidig er Rødt inne for første gang med Moxnes.

Hverken Lysbakken eller Moxnes har noe særlig tro på et flertall om yrkesfag som inkluderer Erna og Siv.

– Regjeringens motstand mot en lærernorm og høyresidens smale kunnskapssyn har satt en stopper for viktige reformer de fire siste årene. Et nytt Storting gir oss nå nye muligheter, og det vil først og fremst være naturlig for SV å søke flertall med de andre partiene på rødgrønn side, sier Lysbakken til Yrke.

TIDLIG INNSATS – Basert på disse partienes lovnader i valgkampen, så er jeg optimistisk med tanke på hva vi kan få gjennomslag for i denne perioden, både når det gjelder innføring av en lærernorm og et skikkelig yrkesfag-løft, sier SV-lederen.

SV-leder Audun Lysbakken tror på yrkesfag-flertall i neste periode, men ikke sammen med regjeringen. Foto: Marianne Ruud

Han mener det må settes inn en innsats i barneskolen for å styrke yrkesfagene og vil innføre en norm for økt lærertetthet i grunn- og videregående skole. Det håper SV vil gi læreren bedre tid til å følge opp hver enkelt og legge til rette for variert og praktisk opplæring.

– Respekten for praktisk arbeid må gjenreises. Yrkesfagene må styrkes gjennom å rekruttere flere lærere, utstyrsparken må oppgraderes og ikke minst må det gjøres mer for å sikre alle ungdommer læreplass, slår SV-lederen fast.

VIL HA EGET FOND Moxnes gjorde kampen for faglærte til et viktig tema i valgkampen.

– Vi vil lovfeste retten til læreplasser og styrke inntaket av lærlinger med ett veldig konkret forslag som vi kommer til å fremme om en ordning der alle arbeidsplasser, også de som ikke tar inn lærlinger, betaler en avgift proporsjonalt etter hvor mange ansatte du har. Og det får du da igjen hvis du tar inn lærlinger, sier Moxnes til Yrke.

Rødt er i samarbeid med det Arbeiderparti-ledede byrådet i Oslo, og vil nå ta flere av elementene fra hovedstads-politikken til det nasjonale plan.

– Når det gjelder det offentlige rolle, så skal vi ved anbud kun bruke bedrifter som har lærlinger i arbeid, sier Moxnes.

– Da må oppdragsgivere følge det opp tett. Og her kan man se til Oslo-modellen som er innført av Oslo-fler-

Rødt-leder Bjørnar Moxnes har endelig kommet seg inn på tinget. Der vil han sette et flomlys på situasjonen i arbeidslivet. Foto: Rødt.

tallet. Vi ønsker å gjøre Oslo-modellen også til en nasjonal modell. Det handler om å få vekk de kriminelle og useriøse aktørene, det undergraver lærlingenes stilling, sier Rødt-lederen.

TVILENDE Men er han klar til å bli med på et samarbeid om et yrkesfag-flertall som også inkluderer Erna Solberg og Siv Jensen?

– Vi får se. De sleper beina etter seg når det gjelder ethvert tiltak mot useriøse og kriminelle aktører i arbeidslivet. Der er regjeringspartiene handlingslammet og ser på at hele bransjer tas over av kriminelle aktører. Og dette er årsaken til at det er krise i yrkesfag, fordi det ikke finnes læreplasser og en framtid i yrket fordi sosial dumping ødelegger disse bransjene, sier Moxnes.

– Det er helt utrolig, men det såkalte lov og orden-partiet Frp sitter og ser på at kriminelle nettverk fester grep om viktige bransjer, sier han.

Han mener det også er viktig å stanse velferdsprofitørene for å styrke de faglærtes rettigheter. Her mener han ►►

► det kan være mulig å få til et alternativt flertall som utfordrer regjeringen.

– Vi kan få til mye her og presse på sammen. Rødt har allerede invitert KrF til samarbeid for å slå ring rundt de ideelle aktørene, så hvis Rødt, SV, Sp og KrF kan bli enig om noe sånt, så er det bare Ap det står på, så må de velge om de vil beskytte velferdsprofitørene eller de faglærte, sier Moxnes.

Regjeringen ser gjerne på forliksplaner

Henrik Asheim er midlertidig kunnskapsminister.

Foto: Stortinget.

Konstituert kunnskapsminister Henrik Asheim (H) sier at regjeringen godt kan bli med på et yrkesfagforlik, men at det avhenger av innholdet.

Senterpartiet tar til orde for et bredt yrkesfagforlik som kan stå seg over flere perioder, og møter et avventende ja fra både Arbeiderpartiet og regjeringen.

Høyres midlertidige kunnskapsminister, Henrik Asheim, minner om at regjeringen allerede har satt i gang en satsing.

– Invitasjoner til brede forlik er vi alltid med på, så får vi heller se hva vi kan bli enig om når vi setter oss ned. Nå har vi allerede satt ned et stort arbeid for å se på hvordan vi organiserer yrkesfagene våre, så vi er i gang allerede, sier Asheim.

– Men vi er veldig interessert i å snakke med alle partier om hva vi kan få til, sier Asheim.

Klar for fire nye år

Torbjørn Røe Isaksen rakk så vidt å vinne valget før han gikk ut i pappapermisjon. Han mener det er viktig at prosjekt Solberg får fortsette sin yrkesfagsatsing.

– Jeg synes vi har kommet godt i gang, men det er mye som må gjøres. Sånn overordnet sett mener jeg vi er i ferd med å få en bedre diskusjon enn vi hadde for noen år siden, det var en periode der mitt inntrykk var at diskusjonen bare handlet om frafall, nå har vi fått en diskusjon mer om hvordan yrkesfagene skal styrkes, sier kunnskapsministeren til Yrke.

Han mener det er tre spor regjeringen har fulgt for yrkesfagene, og som den vil fortsette med.

– De to viktigste tingene vi har gjort er yrkesfaglærerløftet, sette i gang det, en strategi for videreutdanning og rekruttering, så er det løftet for fagskolene. Fagskolene og yrkesfaglærerne er i mange år nærmest blitt oversett, og da jeg kom inn i departementet var det ingen systematisk politikk i hvordan man skulle investere i yrkesfaglærerne og fagskolen, sier Isaksen.

LÆRERSØNNEN Det er mange spekulasjoner rundt hvem som blir kunnskapsminister i Erna Solbergs andre regjering. Flere aviser mener Isaksen kan være interessert i et bytte, eller at andre fra andre partier vil inn i departementet.

Lærersønn Isaksen understreker at han har lyst til å fortsette.

– Jeg tror når man ser de fire årene under ett, så er det viktig å si at jeg er sulten på mer. I de åtte årene som var før oss, så kom det en stortingsmelding på slutten av perioden som hadde mye bra i seg, men så skjedde det lite før det, sier Isaksen.

Han er tidligere blitt omtalt som

Høyres kronprins, og kommentatorer har påpekt at han muligens vil søke seg over til andre utfordringer for å bygge seg opp som en framtidig statsminister.

I samtalen med Yrke blir Isaksen imidlertid ivrig når han snakker om hva som gjenstår å gjøre for yrkesfagene.

– Bare for å ta yrkesfaglærerløftet, der er det masse igjen. Det settes i gang videreutviklingstilbud, jeg vil gjerne ha flere av dem som er enda mer programspesifikke og utviklet i tett samarbeid med arbeidslivet, sier Isaksen.

– På lærlingsiden har vi økt tilskuddet fem ganger, vi har innført en lærlingstrategi for første gang, og krav om lærlinger på alle relevante prosjekter som det offentlige kjøper inn, sier han.

PENGER LØSER IKKE ALT Høyremannen erkjenner også at det ikke er alle utfordringene med å få nok læreplasser kan løses med mer penger og økte tilskudd.

– Vi har ikke godt nok materiale til å si noe om hvem som faktisk mangler lærlingplass. I noen fag er det et underskudd på lærlingplasser, og det er mye som tyder på at det er uklart hvem som har ansvar for å skaffe nye lærlingplasser. Dette er nøkkelen. Det hjelper ikke å garantere ungdommer læreplass, hvis det ikke er noe innhold i det, sier Isaksen.

– Men burde det ikke være ganske lett å få klarhet i hvem som har det ansvaret?

– Det skulle man jo tro, men sannheten er at det ansvaret er for uklart. Eleven har selv litt av ansvaret, også. Vi trenger en tydeligere plassering av det ansvaret, sier Isaksen.

Torbjørn Røe Isaksen i engasjert prat med elevene på Edvard Munch videregående skole i Oslo. Han vil gjerne fortsette som kunnskapsminister, og fortsette arbeidet for yrkesfagene. Foto: Hans Skjong / Utdanning.

Han mener det er avgjørende å få bedre analyser av hvem som sliter med læreplasser hvor. Og at fylkene må bli tøffere til å kutte fag eller plasser selv om det betyr at færre får førstevalget.

– Dette er egentlig noe vi først har begynt å pirke i det siste året. Etter tre år begynte vi å stille spørsmål ved hvorfor vi ikke så mer resultater av å øke lærlingtilskuddet, sier Isaksen.

Isaksen mener han har et ansvar for å snakke opp yrkesfagene, men også for å drive politikk og påpeke feil og mangler. Han gir bygg- og anleggsbransjen skryt for å ha tatt tak som motarbeider en utvikling i useriøs retning.

– Det er viktig for å unngå et stempel som en bransje med sosial dumping og så videre, sier Isaksen.

YRKE LIKE VIKTIG SOM MASTER – Jeg tror en av grunnene til at statusen til yrkesfagene blir lavere, er at yrkesfag ofte snakkes om i samme åndedrag som frafall og at norsk presse skriver ekstremt lite om fagutdanning og norsk arbeidsliv. Da får man ikke fram norsk fagarbeidertradisjon og hvor viktig det er for en kommune å ha kvalifiserte folk, sier Isaksen.

Isaksen har et slagord om at yrkesutdanning er like viktig som mastergrad.

– I neste periode, skal vi gå gjennom alle yrkesfagprogrammene. Vi skal også gå gjennom alle læreplanene, og en av mine kjeppheter er at kunst og håndverk er blitt alt for teoretisk, og leder mot en studieforberedende vei i stedet for et praktisk fag. Det er ganske interessant å prøve å gjenreise det praktiske, sier Isaksen.

Det skal også utarbeides nye læreplaner for yrkesfagene. Da er det viktig at så mange som mulig gir sine innspill.

– Det er en diskusjon jeg håper skal gå på alle klasserom og i alle verksteder, sier Isaksen.

FAKTA VIKTIG FOR ISAKSEN:

- Yrkesfaglærerløftet: – Dette er helt avgjørende. Vi har bygget det opp fra null og vil fortsette.
- Et løft for fagskolen.
- Gjennomgang av programmene på yrkesfag.
- Se på muligheten for å gi flere programfaglærere en videreutdanning så de kan undervise i fellesfagene og praksis-rette dem.

Kokkelærlingen Petter Lien Gillebo tok imot Yrke og byrådsleder Raymond Johansen på sin arbeidsplass tidligere i år. Framtidens kokkelæringer kommer til å gå gjennom et helt annet utdanningsløp.

1500 har svart om yrkeomveltningene

Kunnskapsdepartementet er fornøyd med mange innspill i høringen om endringen av yrkesfagene. Det kom inn nesten 1500 svar innen fristen.

TEKST OG BILDE **SNORRE SCHJØNBERG**

Regjeringen la ut sitt forslag om omfattende endringer av yrkesfagene på høring i mai. Da var det mer enn 100 forslag regjeringen ba om innspill på, den største endringen i norsk skole siden Kunnskapsløftet i 2006.

Noen av forslagene har vekket mer motstand enn andre. Totalt 1467 per-

soner, skoler, kommuner og organisasjoner har gitt sine innspill.

ETTERSPURT KOMPETANSE – Det har kommet totalt 1467 høringsuttalelser. Det er veldig bra med mange innspill fra skoleeier, lærere, bedrifter og organisasjoner, sier avdelingsdirektør Sture Berg Helgesen i Kunnskapsdepartementet til Yrke.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen la vekt på at yrkesfagene måtte fornyes for å utdanne elever med den kompetansen bedriftene etterspør. Alle utdanningsprogram og fag skal gjennomgå, og det skal lages nye læreplaner.

– Departementet vil nå vurdere innspillene med sikte på å fastsette ny tilbudsstruktur for yrkesfagene i løpet av 2017, sier Helgesen.

Blant annet vil regjeringen utvide fra åtte til ni utdanningsprogram. Det er imidlertid kommet inn flere kritiske bemerkninger både til opprettelsen av Vg1 tradisjonshåndverk, Vg1 handel og Vg1 design som er de nye programmene som er foreslått.

VIL TA FLERE ÅR – Etter at tilbudsstrukturen er fastsatt, vil Utdanningsdirektoratet starte arbeidet med å revidere og opprette nye læreplaner. Fylkeskommunene som skoleeier trenger også tid til å forberede og gjennomføre nødvendige endringer, sier Helgesen.

Departementet har ennå ikke fastsatt et endelig tidspunkt for implementering av de omfattende endringene.

– Vi mener det er viktig å se endringene i tilbudsstrukturen i sammenheng med fagfornyelsen og da vil innføring fra skoleåret 2020-21 være mest realistisk, sier avdelingsdirektør Helgesen.

FAKTA:

- Regjeringen foreslår over 100 endringer. De viktigste forslagene:
- Regjeringen vil utvide fra åtte til ni utdanningsprogrammer
- Nye utdanningsprogram er Vg1 tradisjonshåndverk, Vg1 handel og Vg1 design. Disse samler fag og yrker som har mye felles innhold og derfor gir mer relevant opplæring fra første dag
- Regjeringen vil styrke IKT-fagenes posisjon i utdanningsprogrammet elektrofag
- Regjeringen vil flytte transportfagene til utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon
- Regjeringen vil dele enkelte Vg2 (andre år i skole) slik at for eksempel

tømmerne og rørleggerne får et eget skoleår for å forberede seg til læretid i sitt eget fag.

- Regjeringen vil legge ned fag som ikke har hatt lærlinger de senere årene. Disse er komposittbåtbyggerfaget, sturumakerfaget, industrisømfaget, idrettsanleggsgfaget, sjømatproduksjon, industriell møbelproduksjon, industrietekstil og design, industrietekstilfaget fiskeredskap, støperifaget, garverifaget, industriell skotøyproduksjon.
- Regjeringen vil også slå sammen en rekke lærefag, og for noen lærefag som blir lagt ned vil deler av innholdet bli ivaretatt i eksisterende fag.

D

Har du elever med

DYSLEKSI?**DYSKALKULI?****SPESIFIKKE SPRÅKVANSKER?**

Vi har

NETTKURS

Bli bedre i stand til å tilpasse opplæringen for elever med spesifikke lærevansker!
Kursene er 100 % nettbasert og består av 10 leksjoner. Kursstart: 15. november.
Ta kontakt! www.dysleksinorge.no/nettkurs eller telefon 22 47 44 50.

Dysleksi Norge tilbyr i samarbeid med Norsk Nettskole nettkurs om:

- Dysleksi
- Dyskalkuli
- Spesifikke språkvansker

N Norsk
Nettskole**D** **DYSLEKSI**
NORGE

Stor maskin til lite barn.
En plass bak spakene her
var det ultimate målet
for barna på byggdag.

Her får 5.-klassingene smaken på yrkesfag

LILLESTRØM Barna fra femte klasse på Sten-Tærud-skolen i Skedsmo fikk prøve seg som byggfagelever før sommeren. Det håper Akershus fylkeskommune kan bli et årlig innslag.

TEKST OG BILDER **SNORRE SCHJØNBERG**

Målet er å hjelpe barna med å få øynene opp for yrkesfag og alt det har å by på. Derfor ble en gjeng femteklassinger utstyrt med arbeidsklær, verktøy og arbeidsmot for å lære seg byggfag på Skedsmo videregående skole.

– Dette er et pilotprosjekt, så det er noe helt nytt som vi håper at er noe vi kan gjøre videre framover. Det er et Intreg-prosjekt som vi har i samarbeid med byggebransjen i Sverige og skolene i Norge. Det er fylkeskommunen som er prosjekteier, sier Trond Pettersen, rådgiver for videregående opplæring i Akershus.

Barneskoleelevene får prøve seg på det praktiske her. Det er ikke noe de er alt for vant til fra sin vanlige skolehverdag.

AVANSERTE OPPGAVER – De har fått prøve seg på snekring, støping, maling, muring og på å kjøre anleggsmaskiner, sier Pettersen.

– Hvor avanserte oppgaver får barna?

– Snekringen og tømringen de gjør er verktøykasser og andre små oppgaver, men det har vært muring av pipe og også bruk av anleggsmaskinene som elevene her bruker til vanlig, sier Pettersen.

Skedsmo videregående er en skole i vekst, med rundt 1200 elever på både studiespesialisering og yrkesfag.

Håpet til Akershus fylkeskommune er at barneskoleelevene skal bli interessert i yrkesfag før de skal gjøre valget sitt etter ungdomsskolen.

– Barn og unge får ikke prøve så mye byggfag, så når de nå skal velge utdan-

ning så vet iallfall disse hva det er, så da kan vi kanskje få rekruttert dem om fem år når de skal søke, sier Pettersen.

– Dette er en pilot, så er det muligheter videre. Vi har barnas byggscole, men man kan ha barnas yrkesfagscole på alt. Det er mulig å videreutvikle, sier Pettersen.

SOMMERKOLE Tanken er å kanskje ha en yrkesfag-sommerscole neste år. Det synes elevene som hadde byggdag da Yrke kom på besøk var en god idé.

– De har vært veldig flinke, veldig lydige og stolte når de fikk på arbeidsklær og verktøy. Det er ikke så mange femteklassinger som har prøvd å kjøre gravemaskin eller muring før, sier Pettersen.

▲ Trond Pettersen i Akershus fylkeskommune var godt fornøyd med gjennomføringen av byggdagen.

► Male-posten var en av de mest populære blant barna, og her var det to læringer som måtte trå til for å holde ro og orden.

– Det viktigste er at når du kommer hit skal du få gjøre noe praktisk, du skal få legge murstein, du skal få spikre, du skal ikke bare se på. Det ligger pedagogikk i det, og det er veldig bra voksentetthet. Det er også Vg1 og Vg2-elever som er med, så de får veldig tett oppfølging.

Etter en uke med nye og spennende oppgaver, fikk elevene med seg både diplom, egensnekret verktøykasse og selv-støpt fakkholder med seg hjem.

Og kanskje en liten gnist for yrkesfag.

► Femteklassingene fikk med seg en hjemmesnekret verktøykasse hjem. Den fikk de hjelp av byggfag-elever til å lage.

Jonas Kalset Follestad satser alt på å vinne VM-gull i Abu Dhabi. Det går med utallige timer foran symaskinen før avreise til mesterskapet.
Foto: Werner Juvik.

Ut på gulljakt i ørkenland

FREDRIKSTAD 20 norske faglærte skal måle krefter med resten av verden når VM i yrkesfag går av stabelen i Abu Dhabi. Den norske gjengen er sultne på gull og mer fagkunnskap.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG**

Totalt skal over 1300 deltakere fra 77 land i ilden under mesterskapet som arrangeres i Abu Dhabi, hovedstaden i De forente arabiske emirater, i oktober. Mesterskapet arrangeres av Worldskills, som fremmer faglærte yrker verden over.

Norge stiller med deltakere i 18 fag, og alle deltakerne har kvalifisert seg til yrkeslandslaget gjennom å vinne NM.

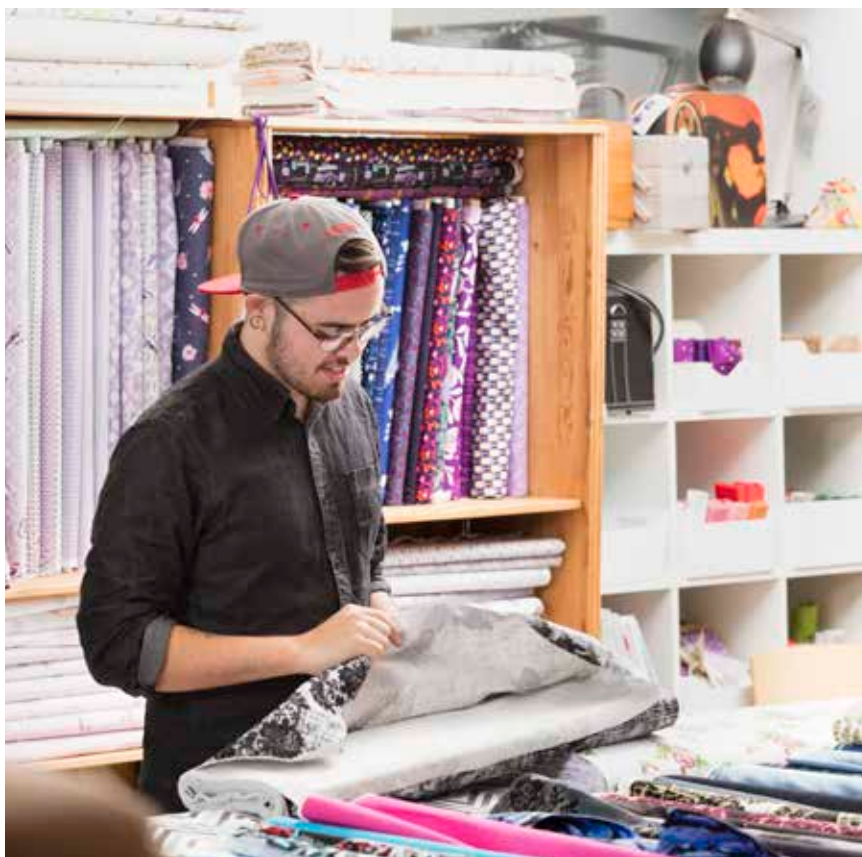
GÅR FOR GULL En som er klokkeklar på hva han går for i Abu Dhabi, er Jonas Kalset Follestad (21) som skal delta i søm og design. Han bruker et tidligere nederlag i NM som motivasjon.

– Jeg har alltid hatt et veldig sterkt konkurranse-instinkt. Første gangen jeg var med i NM vant jeg ikke, så jeg var veldig klar på at neste gang skulle

jeg vinne, gå videre til VM og vise at jeg er best, sier han.

Opprinnelig er 21-åringen fra Møre og Romsdal, men han ble Fredrikstad-boer etter å ha funnet kjærligheten. Bedriften han var lærling i, Made by Mom, har nå sendt to faglærte ut i VM-konkurranse. Også hun Jonas tapte mot i sitt første NM var lærling i nettopp den bedriften.

Designspiren Jonas Kalset Follestad viser fram stoffet han brukte da han sikret seg NM-gull i søm og design. Foto: Werner Juvik.

Nå bruker Follestad dagene sine på å sy i timevis for å være forberedt på gull. Aller helst vil han slippe å sy «normale» klær, men for å vinne et VM-gull skal han klare å holde seg innenfor normene og ikke bli for kreativ.

– I forhold til skole er det ganske ulikt, for på skolen får du en oppgave og kan løse den som du vil, men i VM får du forskjellige moduler som skal løses, og vi vet ikke hva det blir ennå, men det er litt likere hvordan det er i en jobb-hverdag, du får et oppdrag fra en kunde og så syr du det. Men der er det også forskjellige variabler du ikke vet om før du får oppdraget fra kunden.

MÅ GJØRE SEG A4 For å forberede seg mest mulig terper han på alle teknikkene han vet kommer i bruk i mester-

skapet. Derfor har han laget et eget plagg som han syr igjen og igjen.

– Ambisjonene mine er å ta gull. Ferdig. Jeg har ikke noe lavere mål enn det. Jeg har troa, og det skaper et veldig press på meg selv, men sånn er arbeidslivet i dette yrket også. Det er mye press, sier han.

Det er ikke bare i selve konkurransen den unge designer-spiren må gjøre seg mer A4 enn ellers. Tatoveringer og piercinger kan bli et problem i svært konservative Abu Dhabi.

– Man skal ikke skille seg ut der nede, så jeg er litt usikker på hva jeg skal gjøre med piercingene, det er ting jeg egentlig ikke vil fjerne. Det er en del av meg, og tar jeg ut ringen i nesa for eksempel, synes jeg at jeg ser veldig rar ut. Så må alle tatoveringer dekkes til.

– Det er litt urovekkende at man må

bli så A4 som mulig før vi reiser ned, når jeg ikke vil være A4 i det hele tatt. Vi har gått litt gjennom det med lovene som vi må følge der nede, og at alle er klar over at det er veldig strengt.

GULLHÅP Ett av de største gullhåpene er jenta med det passende navnet Gullbjørg Ekre (22) fra Seljord i Telemark. Hun har gått billakkerer i Skien og jobber nå i Notodden. Da det ble arrangert et uoffisielt prøve-VM, gikk Gullbjørg helt til topps.

– Jeg orker nesten ikke å tenke på hvordan det skulle bli å vinne VM, sier hun med et smil.

Den unge billakkereren tar imot Yrke på Tuven billakkerer der hun jobber og også var lærling. Lukten av lakk og farger ligger tett i lokalet, og på pauserommet er det akkurat så rotete som det skal være i et slikt.

– Her kommer jeg til å bli værende en stund, slår Gullbjørg fast.

LEDET INN Hun ble ledet inn i yrkeskonkurranser av både venner og opplæringskontoret. De så et potensiale.

– Jeg ble spurt om jeg ville være med, og tenkte jeg iallfall kunne prøve. Så har det jo gått veldig bra. Det blir moro å dra til Abu Dhabi, sier hun.

– Hva var det som gjorde at du ville bli billakkerer?

– Jeg så mye på oppussing av biler på TV, og så prøvde jeg å sprøyte kjøkken hos broren min som er møbelsnekker, og det var morsomt, men jeg ville gjøre det på biler. Jeg bestemte meg i niende klasse. Så det er en stund siden nå.

Det valget har hun ikke angret på. Både i skole, jobb og konkurranse trives hun som billakkerer.

– Det er mer stress i en konkurranse. Man må rekke ting på tid, og alt må se bra ut med så og så tykk lakk og så videre. Det er mye å tenke på. Det er jo sånn på jobb også, men her måler vi ikke lakk-tykkelsen akkurat, sier hun.

Gullbjørg Ekre trives med alle oppgavene som billakkererer, også det å blande fargene sammen med hjelp av PC-en før hun går i gang med selve lakkeringen. Foto: Snorre Schjønberg

STOLTE KOLLEGER Kollegaene på jobben synes det er gøy at hun skal være med i VM, selv om de nok godt kunne tenke seg en tur til sol og varme selv. Det at hun er jente i en verkstedhall har aldri vært et tema.

– Det er mange som tenker sånn, og det er vanlig å spørre om. Men jeg føler meg ikke som jente i et gutte-yrke på noen måte. Jeg blir behandlet som alle andre, så det merker jeg ikke noe til, sier hun.

– *Men er det mulig å sette fingeren på hva som er så gøy med billakkering?*

– Det er gøy å se hvor fine resultater det blir når ting er bulket eller rustet eller noe, så blir det som nytt. Og jeg synes fargene er moro å blande, og sparkling og maskering og alt grunnarbeidet som er før man starter å lakke. Det er det som er mest jobb, sier Gullbjørg Ekre.

SISTE FORSØK I Oslo møter vi en annen nyfaglært som skal ut i aksjon i Abu Dhabi. Sara Bjerkelund (21) hadde egentlig gitt opp alt av skolekonkurranser før hun lot seg overtale til å dra på VM-uttak.

Gullbjørg Ekre er ett av de norske gullhåpene foran VM i Abu Dhabi. Foto: Snorre Schjønberg

– Den første konkurransen min var lærling-NM, og der gikk det ikke så bra, så det var jeg bitter for. Men en venn overtalte meg til å dra på uttaket. Jeg kom dit og var forsinket fordi sykkel-låsen ikke hadde fungert, og jeg hadde ikke fått fikset håret eller noe. Så jeg tenkte at dette kommer til å gå i dass, sier hun.

– Men det gikk veldig bra, jeg tror jeg klarte å sjarmere dommerne og vise at jeg ikke var så nervøs. De så meg som noen de kunne trene, sier hun.

Sara møter Yrke på en kafé like ved Akershus festning, og hun kommer rett fra trening på Oslo militære samfund. Der får hun øve seg i festlokalene på dagtid før det bærer videre til jobb som servitør på kvelden. Hun skal også være med på NM for faglærte i september som en generalprøve til VM.

– VM er et mye større arrangement, og mer skummelt. Vi har øvd helt siden påsken, og i starten øvde vi på småting som vi vet kommer til å komme som serviettdekkning og sånn, men nå rett etter sommeren gikk vi inn i modulene sånn som det kommer til å se ut der nede, så vi egentlig har generalprøver hver dag, sier hun.

HARDE TIMER Det blir mange timer med ekstra-arbeid. Det er tydelig at ungdommene legger mye ære og arbeid i VM-deltakelsen.

– Er du med for å ha det gøy eller for å bli en bedre servitør?

– Jeg er med for å bli en bedre servitør og jeg føler at jeg har et ansvar som den norske deltakeren i den klassen, å gjøre det bra og vise at vi kan det vi driver med vi og. Det er jo hardt å trene før jobb og få en lenger dag hver dag, men det må til og jeg tror at turen blir veldig morsom. Det er kjempefint at det finnes et VM i yrkesfag, for det er så viktig med yrkesfag, sier Sara.

Hun tok restaurant og matfag på Etterstad videregående i Oslo.

– Jeg trodde jeg skulle bli kokk og hadde ikke hørt om servitør-linja, men det virket så morsomt så jeg prøvde det ut. Etter det har jeg vært en veldig stolt servitør-elev, -lærling og -faglært, sier hun.

Men det er ikke bare VM og gull hun

Sara Bjerkelund starter dagen med å øve til VM ved festningen i Oslo, før hun setter seg på sykkel ned til Bjørvika for en arbeidsdag som servitør. Foto: Snorre Schjønberg

drømmer om: Turen gir henne også muligheten til å få oppleve noe hun alltid har drømt om.

– Jeg får endelig sett kameler, det blir gøy! Jeg er halvt arabisk, men har

aldri vært der nede i Midtøsten, men jeg snakker jo arabisk, så jeg kan kommunisere med dem, sier Sara Bjerkelund.

FAKTA YRKES-VM

- VM i yrkesfag arrangeres av Worldskills i Abu Dhabi fra 15. Oktober.
- Det er ventet rundt 1300 deltakere fra 77 land.
- Norge stiller med 20 deltakere i 18 fag.

DISSE REPRESENTERER NORGE:

Anleggsgartner: Kasper Aurstad (Sparbo) og Mads-André Joakimsen (Saltstraumen)

Billakker: Gullbjørg Ekre (Seljord)

Bilmekaniker: Aleksander L. Severinsen

(Strømmen)

Bilmekaniker, tunge: Erik Støkken Aker (Gressvik)

Bilskade: Even Aasen (Skien)

CNC dreining: Tobias Alm (Eina)

Elektriker: Erik Vasbotten (Oslo)

Frisør: Leif Anders Øverland (Trondheim)

Gullsmed: Sunniva Løkkevik (Indre Arna)

Hudpleie: Carina Larsen (Straume)

Industrimekaniker: Robin Bullen (Markabygda)

Kokk: Torkil S. Helmersen (Trondheim)

Kulde-/varmepumpeteknikk: Olve Lyngstad Skjerve (Trondheim)

Mekatronikk (automatisering): Espen Brandtzæg Godø (Ålesund) og Vinjar Vederhus (Ålesund)

Servitør: Sara Bjerkelund (Oslo)

Sveising: Jon Arne Hjelmestadbakk (Markabygda)

Søm og design: Jonas Kalset Follestad (Molde)

Telekommunikasjon: Ståle Brå (Melhus)

Pedagogstudentene bruker sin lille Supermannlærer som maskot. Her oppfordrer han alle til å bruke stemmeretten før høstens valg.
Foto: Martine Løkholm / Pedagogstudentene.

Pedagogstudentene frir til yrkesfaglærerne

OSLO Pedagogstudentene organiserer over 20.000, men har manglet politikk på yrkesfag. Det jobber den nyvalgte lederen med, og da vil hun høre fra landets yrkesfaglærere.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

– Det er jo sånn at vi representerer yrkesfag som en del av lærerutdanningen og de som skal jobbe i skolen, både gjennom PPU-Y og treårig yrkesfaglærerutdanning. Det prøver vi å ta mer på alvor nå og lage politikk ut av, og inkludere dem mer i det fellesskapet som ofte blir dominert av grunnskolelærere, lektorer og barnehagelærere, sier Hedda Eie Veistad entusiastisk.

– Hvordan har det kunnet bli sånn at yrkesfaglærerne er nedprioritert fram til nå?

– Det er vanskelig å svare på det historiske, selv ble jeg valgt som leder i juni. Vi er 15 år i år, og nå har vi etablert oss bra som organisasjon, og når det da er sånn at vi ikke har noe politikk for yrkesfag, så må vi iallfall få gjort noe med det, sier hun.

I disse dager sitter Veistad og skriver på førsteutkast for politisk plattform

for både PPU-Y og treårig yrkesfaglærerutdanning.

– Men jeg er på utkikk etter å få dykket ned i hva studentene som går eller nylig har gått utdanningen føler at fungerer og ikke fungerer, sier hun.

SPØRREUNDERSØKELSE Derfor skal Pedagogstudentene sende ut en spørreundersøkelse, og vurderer å sette ned en fokusgruppe. Det ble vedtatt i landsstyret i fjor, der Veistad satt, at

det skulle be landsmøtet vedta at det skulle skrives politisk plattform for yrkesfagene.

– Det er flere prosesser som gjør at jeg tenker at det er viktig at vi er med på dette. Vi organiserer et bredt felt som skal jobbe i barnehage og skole, så det at vi tar yrkesfag mer på alvor er også et holdningsskapende arbeid. Selv om en lærer skal jobbe i grunnskolen, kan de ha i bevisstheten at yrkesfag er noe elevene deres skal kunne velge, sier hun.

– *Det er ofte en forskjell på yrkesfaglærere som kommer inn fra arbeidslivet og andre lærer-retninger, hvordan skal dere fange opp det?*

– Det er et skille mellom treårig utdanning og PPU-Y også. Det handler om å få tid til å komme seg inn i en ny rolle. Jeg tenker at det er den største utfordringen med PPU-Y, at man er en fargarbeider og så skal du i tillegg legge til en identitet som lærer. For jeg tenker jo ikke at man skal fjerne yrkesidentiteten, det er noe av det viktigste du har som rollemodell for elevene og ambassadør for yrket. Men skal du være lærer er det noe annet som kreves av det, så det er noe med å få det

inn i utdanningen på en god måte og at identiteten som lærer kan bli større, sier hun.

TYDELIG STEMME Der vil hun gjerne at Pedagogstudentene skal være en plattform for å bygge nettopp den identiteten. Samtidig vil Pedagogstudentene bli en tydelig stemme i saker som angår yrkesfaglærerutdanningen.

– Vi er like rundt 20.000 medlemmer i Pedagogstudentene, så vi er en sterk stemme i det politiske feltet og opp mot høyskoler og universiteter. Så vi er en av nøklene til å få saker gjennom, sier Veistad.

– Vi har mye generell politikk, men det må spisses mot yrkesfag ettersom det jo er en litt annen type lærer også, sier hun.

En ting hun ikke ønsker å utfordre, er yrkesfaglærerutdanningens mange valgmuligheter for hvordan og over hvor lang tid studiet gjennomføres.

– Det er kjempebra. For det å rekruttere flere fra yrkeslivet over i lærerjobben er vi veldig positive til, så vi heier på at det skal være et mangfold av varianter så flere kan finne mulighet til å fullføre utdanningen selv om du

har familie og jobb. Men så vil vi jobbe for at kvaliteten selvsagt skal være like god uansett hvordan du tar det.

MØTER IKKE MOTSTAND Den nyvalgte lederen understreker at hun føler et ekte engasjement for yrkesfagene.

– Jeg synes det er så spennende nå som jeg sitter og jobber med politisk plattform. Det er så bra at man kan velge å bli en sånn type lærer hvis man brenner for å få flere inn i sitt yrke. Jeg har veldig troa på at hvis vi kunne fått ut dette engasjementet for yrkesfag til alle våre medlemmer, så føler jeg vi gjør en god jobb med å spre det i samfunnet, sier hun.

– *Når du er så engasjert for yrkesfag, i en organisasjon som har vært annerledes på akkurat det før, møter du motstand da?*

– Da vi tok det opp på landsmøtet at vi skulle lage politisk plattform for yrkesfag var det ingen motstand på det. Det var en unison enighet på at ja, nå er det yrkesfag som skal stå på agendaen.

Hedda Eie Veistad er nyvalgt leder for Pedagogstudentene og jobber i disse dager med å utarbeide politisk plattform for yrkesfaglærerutdanningene.

FAKTA PEDAGOGSTUDENTENE

- Organisasjon for lærer- og pedagogstudentene i Utdanningsforbundet.
- Har rett i underkant av 20.000 medlemmer i september 2017.
- Partipolitisk uavhengig og er studentorganisasjonen til Utdanningsforbundet.
- Har aktive lokallag på nesten alle landets utdanningsinstitusjoner.
- Medlemmene studerer barnehagelærer-, grunnskolelærer-, lektor-, yrkesfaglærer-, faglærer- og praktisk-pedagogisk utdanning, i tillegg til studier på universitet og høyskole med intensjoner om å jobbe i utdanningssystemet.

Disse elevene vet at de vil jobbe på havet. Christoffer Rød (fra venstre), Vegard Grunnan, Olav Myhre, Mattias Sørensen og Rune Moe. Helt til høyre står lærer Einar Dekkerhus.

Drømmer om et liv på havet

RØRVIK Disse elevene har planene klare. De skal bli fiskere og skippere og ser ingen skjær i sjøen.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

Det blåser friskt i Rørvik denne dagen på slutten av året. Været plager imidlertid ikke elevene ved Ytre Namdal videregående skole og Ytre Namdal fagskole. De er vant med langt tøffere forhold. Selv om de bare er 17 og 20 år gamle, har de allerede vært flere måneder til sjøs. Disse unge mennene mener det er lite som kan måle seg med opplevelsen å trekke inn tonnevis med fisk langt til havs. Snart er de klare for å begynne å jobbe.

REKORDFISKE Mange spår at fisk skal bli den nye oljen i Norge. Pilene peker da også oppover for fiskerinæringen. I 2015 leverte norske båter 2,3 millioner tonn fisk, reker, skalldyr og skjell, ifølge tall fra SSB. Den totale fangstverdien var på 16,9 milliarder kroner. Et tall som aldri tidligere har vært så høyt.

Sannsynligvis vil elevene på fiske og fangst få oppleve en videre vekst. Optimismen råder i hvert fall hos elevene i Rørvik.

Elevene får støtte fra lærer Einar Dekkerhus. Han mener det å bli fisker er en trygg karrierevei. Han mener det er enda lysere utsikter nå enn da han selv jobbet som fisker på 80- og 90-tallet.

– Da jeg begynte som fisker i 1983, var vi fornøyde så lenge vi hadde nok til å kunne leve av det. I dag handler det mye om investeringer. De som har mye penger innen fiske i dag, er de som har konsesjoner. Men også vanlige fiskere

og mannskapet sitter igjen med en god årslønn, sier han til Yrke.

KAN TJENE GODT Han viser blant annet til at de som jobber som fiskere fra januar til april kan tjene mellom 6000 og 7000 kroner per dag i rundt 120 dager. Det gir en lønn på 720 000 til 840 000 kroner. Men læreren er nøye med å lære elevene måtehold.

– Som så mye annet går fisket også opp og ned. Det er greit å ha penger i bakhånd når det kommer dårlige tider, sier han.

Foruten Ytre Namdal videregående skole og Ytre Namdal fagskole tilbyr den private skolen Val videregående skole også utdanning innen blå næring ute på kysten i Nord-Trøndelag. Val tilbyr akvautdanning.

– Den generelle optimismen i næringslivet råder i Ytre Namdal råder, sier rektor ved Ytre Namdal videregående skole, Marit Flak Stovner til Yrke.

Hun kan gledelig bekrefte at det er behov for økt rekruttering i mange år fremover. Nedgangen i oljesektoren ellers i landet, har ikke påvirket rekrutteringen til skolene slik en kunne frykte.

TILPASSET Imidlertid er det gjort noen grep for å gjøre utdanningen enda mer spisset mot dagens jobbmarked. Innenfor yrkesfaglig fordypning har Ytre Namdal videregående blant annet praksisplasser rettet mot servicenæringen rundt havbruk.

– Gjennom samarbeid med lokalt næringsliv har vi fått nye lærlingplasser innen en sektor vi tidligere ikke hadde, nemlig selskaper som yter service til havbruksnæringen, sier hun. Dette er selskaper som opererer brønnbåter, har dykkerselskap eller bygger og opererer båter som trengs for å yte service rundt havbruksnæringen. I løpet av siste året har skolen fått ut rundt fem nye lærlinger innen denne sektoren.

TORSK Elevene som Yrke snakker med i Rørvik oppgir naturopplevelsene langt til havs som den viktigste grunnen til at de har valgt utdanningen.

Som Rune Moe. Han går for tiden Vg2 fiske og fangst og sier han fikk en av sine aller største fiskeopplevelser i Vesterålen i mars 2016. Ansiktet hans lyser opp da han gjenforteller opplevelsen. Denne dagen fylte de båten til randen med fisk. Så mye fangst ble det at de måtte inn til land for å tømme båten to ganger. En båt har kapasitet til å ta mellom 18 og 19 tonn med sløyd fisk – Med en slik fangst gjør det ingenting at en blir sliten, sier han og smiler.

Flere av elevene kommer fra familier der det er jobbet innenfor fiskere og fangst. Olav Myhre utdanner seg til styrmann på fagskolen og sier at både faren og morfaren var fiskere. Han sier det derfor var helt naturlig for han å ta styrmannsskolen. Når han er ferdig med skolen i 2018, ser han lyst på mulighetene for en jobb til sjøs.

– Det kommer hele tiden nye båter. Det ser gunstig ut, sier han.

Vinteren 2016 kjøpte han seg båt, og for kort tid siden kjøpte han seg også sitt eget hus i Rørvik. Nå er planen at fiskekvotene skal føres over på han gjennom det som kalles rekrutteringskvoter. Høsten 2016 lyste Fiskeridirektoratet ut ti slike adganger. Formålet med slike tildelinger er nettopp å rekruttere unge fiskere til fiskeryrket.

MER FAMILIE Også Mattias Sørensen som går styrmannsskolen har familie i bransjen. Han sier målet er å ta over denne driften. Planen er å komme inn som medeier i selskapet som faren og onkelen driver sammen. Han kommer imidlertid ikke å bli en person som sitter i ro.

– Jeg er ikke typen til å sitte på et kontor. Det er viktig for meg å komme meg ut, sier han.

Som fisker er det også viktig å se på alternative inntektskilder til ordinært fiske. Dette kan blant annet være leppefisksalg til oppdrettsnæringen og utleie av fartøy. Det kan også bli nødvendig å fiske på arter som ikke er beskattet om næringen skal vokse. I dag er det markedskreftene som styrer kvotesalg. For å fylle opp kvotene sine må fiskerne bosatt i Vikna reise nordover til Vesterålen.

Kravet til sertifisering for dem som jobber innen fiske har også økt i takt med behovet for moderne utstyr. For

FAKTA

- Ytre Namdal videregående skole (ca 300 elever) og Ytre Namdal fagskole (ca 36 studenter) ligger i Rørvik i Vikna kommune. Skoleeier er Nord-Trøndelag fylkeskommune.
- Ved Ytre Namdal videregående skole kan du blant annet ta Vg1 Naturbruk og Vg2 Fiske og fangst, eller du kan gå Vg1 teknikk og industriell produksjon og videre på Vg2 maritime fag.
- Ytre Namdal fagskole er en maritim fagskole som tilbyr toårig skipsoffiserutdanning. Etter bestått fagbrev som enten fisker eller matros, kan man søke seg inn ved fagskolen. Ytre Namdal fagskole jobber nå også med å få godkjent maskinfiserutdanning hos NOKUT. Om alt går etter planen håper de denne utdanningen skal være klar neste høst.

Har staket ut utdanningskursen: Christoffer Røed er elev ved styrmannsskolen på Ytre Namdal fagskole. Her er han bak roret i skolebåten Kristine.

skolen sin del er det umulig å sitte med en stor dyr fiskebåt. De hadde skolebåt tidligere, men de siste årene har et godt samarbeid med næringen i Ytre Namdal gitt dem mulighet til å gi opplæring på topp moderne fiskebåter og andre fartøyer.

LOKALE FISKERE Rektor Marit Flak Stovner sier de gjennom mange år har hatt et svært godt samarbeid med lokale fiskere.

– Vi som skole har egne fiskekvoter. De tar vi ut i samarbeid med lokale fiskere, sier rektor Stovner. Hun sier avtalen går ut på at elevene får oppfylt sine læreplanmål ved å ha praksis om bord i lengre perioder mens fiske foregår. Deretter deles lotten (fortjenesten, red.anm.) mellom fisker og skole.

– Det er en vann-vinn situasjon for begge parter, sier hun.

Stovner sier dette er en mye bedre løsning enn å eie egen skolebåt.

– Det var dyrt å ha egen skolebåt. Den gamle båten var heller ikke egnet til fiske, sier hun.

– Fører ikke dette til at bedriftene i større og større grad legger premissene for utdanningen?

– Vi har læreplaner vi forholder oss til og samarbeider med fiskerne om hva som skal læres. Så er det jo en tverrfaglig eksamen som måler sluttkompetansen. Vi har mange veldig dyktige elever, sier hun.

EN GANG FISKE, ALLTID ... Ved kaia i Rørvik er «Kristine» forsvarlig for- tøyd. Fiskebåten eies av lærer Einar

Dekkerhus, og leies ut til skolen. Når elevene som på fiske og fangst og styrmannsskole er ferdige med utdanningen, er det imidlertid lite trolig at de vil dra til sjøs med en farkost som dette. Fiskebåtene blir stadig større og mer moderne. Men godt utstyr er ikke alt. I praksisperioden hos bedriftene gjelder det å gjøre et godt inntrykk på aktuelle bedrifter. Mye handler om å vise seg fram fra sin beste side.

– Det ryktes fort hvem som er gode. Dette er en så liten plass at alle vet hvem du er, sier Rune Moe.

Det er uansett en livsstil å være fisker. For som elevene selv sier:

– Har du først fått det i blodet, så er det vanskelig å få det ut.

Vil at «ikke-faget» skal bli et fag

DRAMMEN I teorien finnes faget «utdanningsvalg», men mange lærere og elever har kun vage forestillinger om faget. Ved HSN håper Roger Kjærgård å få en slutt på denne tilstanden.

TEKST OG BILDE ARNE SOLLI / SCRIBEO

– I hvilken grad faget tas på alvor, blir opp til tilfeldige ildsjeler ved tilfeldige skoler, sier førsteamanuensis Roger Kjærgård, programkoordinator for master i karriereveiledning ved Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN) i Drammen.

Han har bidratt til at «utdanningsvalg» er blitt et 15-poengs valgemne i masterstudiet i karriereveiledning ved HSN. Faget er også innført som valgemne i den nye lærerutdanningen som iverksettes ved skolen fra i høst.

Faget «utdanningsvalg» ble innført i ungdomsskolen i 2008, med 110 timer fordelt på 8., 9. og 10. trinn. Faget er beskrevet på Utdanningsdirektoratets nettsider. Formålet med faget er å gjøre elevene i ungdomsskolen i stand til å gjøre bedre valg når de skal velge studieretning i videregående skole. Dette formålet oppfylles trolig i liten grad.

RAMMER YRKESFAG Det gis ikke karakter i faget, og mange skoler har heller ikke timeplanfestet det. Det finnes heller ikke kompetansekrav til lærerne som skal undervise i faget. Dette bidrar til at mange elever kan gjøre uheldige valg ved overgangen til videregående skole, og det rammer særlig de elevene som velger en yrkesfaglig studieretning.

Kjærgård mener det selvfølgelig må foreligge kompetansekrav til dem som skal undervise i faget, slik det foreligger

Roger Kjærgård er Norges første innehaver av en doktorgrad i karriereveiledning, mens Anne Ch. Hermansen nærmer seg slutten på sitt mastergradsarbeid. Begge ønsker en styrket status for faget «utdanningsvalg» i ungdomsskolen.

kompetansekrav til en matematikk-lærer.

Når enkelte rektorer kan finne på å kalle faget et «tullefag», finner masterstudent Anne Ch. Hermansen det meget uheldig.

Hermansen er karriereveileder i ungdomsskolen i Porsgrunn i Telemark og leder av lokalt veilederutvalg samme sted. I masteroppgaven sin, som skal leveres 1. desember, skriver hun om hvordan kvaliteten innen faget kan styrkes.

Hun sier oppgaven er et aksjonsforskningsprosjekt med formål å endre eksisterende praksis i bruken av faget, et arbeid hun gjør i samarbeid med faglærerne ved egen skole i Porsgrunn.

VIL HA STRUKTUR – Faglærernes ønsker er klare, de ønsker et fag med struktur, fast organisering, samt metodetips. Og: ved min skole er «utdanningsvalg» timeplanfestet.

– Mange land misunner oss dette faget, men de ser kanskje ikke hvor utnyttet det er, sier Kjærgård.

– Dette er et forhold vi peker på i NOU 2016:7 Norge i omstilling – karriereveiledning for individ og samfunn, nemlig at «utdanningsvalg» er et fag med et enormt utnyttet potensial. Det blir faktisk nokså konsekvent nedprioritert.

Kjærgård ledet utvalget som skrev NOU 2016:7 på oppdrag fra regjeringen Solberg. I NOU-en sier utvalget at faget må inn både i lærerutdanningen og i skolens lederutdanning.

Han påpeker imidlertid at praksis er svært ulik skoler imellom. Noen skoler har faktisk innført faste rammer for faget. Utdanningsdirektoratet har dessuten nedsatt en gruppe som skal se nærmere på «utdanningsvalg» for å utvikle kjerneelementer for faget.

Satser på yrkesfag for å tjene på det

OSLO Torbjørn Johannson (69) er en av Norges næringslivstopper, men vil ikke satse på yrkesfag for å ta samfunnsansvar. Norgesgruppen og Askog gjør det for å tjene på det i framtiden.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

– Jeg liker ikke det ordet. Samfunnsansvar. Det blir for mye glansbilde og skryt.

Johannson, som er daglig leder og styreleder i Askog i tillegg til å være del av familien som kontrollerer Norgesgruppen og er en av Norges rikeste, tar imot Yrke på sitt kontor i Groruddalen.

Han blir engasjert når han snakker om det han brenner for: Bærekraft. Både når det gjelder miljø, men også for norsk økonomi. En framtid med ufaglærte, arbeidsløs norsk ungdom er ikke bærekraftig, slår han fast.

– Det hender jo når det er valgkamp at det blir litt fokus på yrkesfag, men generelt sett er det for lite, sier han.

Selv startet milliardæren sitt arbeidsliv i den samme familiebedriften han nå er med på å lede.

DRO UT I VERDEN – Jeg har folkeskolen og gymnas og så har jeg handelshøyskolen i Bergen. Det er min skolegang enkelt og greit. Så har jeg selvføl-

gelig hatt praksis og opplæring. Jeg har jobbet i mange utland, både før og etter at jeg gikk handelshøyskolen. Det er kaffe som er min faglige bakgrunn, jeg jobbet både i Brasil og Kenya med det. Det var veldig spennende, både fordi det var helt andre nasjonaliteter og kulturer, og så lærte jeg masse om kaffe. Alt fra å plukke den til å kjøpe inn og eksportere den. Kaffe er min faglige ballast og det eneste jeg kan ordentlig av et fag, sier han.

Og det var på mange måter gitt at det skulle bli et liv i kaffens tegn. Torbjørns oldefar, Johan Johannson, en bondesønn fra Askim, startet i 1866 import av blant annet kaffe. Firmaet er blitt værende i familien siden, og har produsert merkervarer som Evergood og Ali kaffe.

– Vi har jo et familiefirma hvor kaffe har vært den viktigste varen i 150 år, så i stedet for morsmelk fikk jeg vel kaffe. Så ille var det ikke da, men jeg har fått

det inn med morsmelken. Det er en utrolig spennende vare, det er verdens nest største handelsvare, og det er så utrolig interessant å se på forskjellige produsentland og kulturer og hvordan noen lykkes og andre ikke og så videre.

Johannson fattet tidlig en interesse for nettopp hvorfor noen lykkes og andre ikke. Han ville ut i verden og se.

– Det var viktig å reise ut og se ting selv. Det er det i alle sammenhenger, både i politikk og næringsliv er det mange som prøver å gå den raskeste veien. Før handelshøyskolen jobbet jeg to år på lager her og plukket varer, og siden har jeg vært i bedriften og gått gradene. Men den verdien av å gå gradene tror jeg er helt uvurderlig. Mitt råd til ungdommen er å være litt tålmodig og bruke litt mer tid på hvert trappetrinn på veien opp.

– Så du allerede da framover og tenkte du skulle gå opp hele trappa, eller trengte du bare noe å gjøre?

YRKE-profilen:

HVEM: Torbjørn Johannson

ALDER: 69 år

STILLING: Styreleder i Asko

UTDANNING: Handelshøyskolen i Bergen.

LESER HELST: Jeg leser masse aviser og tidsskrifter, men av bøker er det mest krim. Jeg kjøpte i går den boka til Horst, eks-politimannen som skriver krim.

HØRER PÅ: Jeg er i grunn altetende på musikk, ikke hard-rock og metall og så videre, men alt fra Frank Sinatra til Mozart. Det er avhengig av settingen da.

YNDLINGSFILM: Husker ikke i farten, vet hvem jeg tenker på.

BRENNER FOR: Skal jeg fremheve noe så er det miljø og klima. Det er det viktigste.

HOBBY: Det er sport, langrenn. Jeg skal gå birkebeineren til vinteren. Da jeg var tenåring konkurrerte jeg på ski med en kamerat av meg, så gikk vi i hver vår retning. Så var vi enig om at når vi får gå først i sporet på Birkebeineren, når man er i sitt 70. år, da skal vi konkurrere mot hverandre igjen. Så nå skal det skje. Jeg har fått treningsprogram og det hele så jeg står på.

Handelsbaronen Torbjørn Johannson (69) er en av Norges næringslivstopper. Familien hans kontrollerer blant annet matvarekjeden Norgesgruppen, som nå vil øke satsingen på lærlinger. Foto: Ketil Blom.

Torbjørn Johannson og familieselskapet har de siste årene engasjert seg mer og mer i den politiske debatten, her fra en debatt med integreringsminister Sylvi Listhaug (Frp) og president i Norges Røde Kors Sven Mollekleiv i fjor. Foto: Gorm Kallestad / NTB Scanpix

– Det var vel en blanding. Som ungdom er du ikke så veldig bevisst kanskje, veien blir litt til mens du går, men sånn i ettertid vurderer jeg det som kjempeviktig. Og når jeg nå er daglig leder og styreleder og går og snakker med gutta på lageret, så vet både de og jeg at dette er noe jeg også har gjort, så da får jeg kanskje litt større tillit også, sier han.

MENNESKENE Nettopp menneskene som jobber i Norgesgruppen, er blitt enda litt viktigere for ledelsen de siste årene.

– Jeg kan ikke skryte av at vi har jobbet så veldig mye med lærlinger tidligere år, men vi har de siste årene fått større fokus på det vi kaller men-

neskene, det er alt fra integrering, høyere kvinneandel til å satse mer aktivt på lærlinger. Vi har et mål i Norgesgruppen om å ha kontinuerlig 500 lærlinger innen 2020, og i Asko her jeg er daglig leder, er målet 100. Vi ligger nå på cirka 60, men det siste året har vi hatt mer aktivitet med dem enn før, med læringsamlinger og så videre.

Og den økte satsingen på lærlinger er tvingende nødvendig, slår Johannson engasjert fast.

– Alle prognoser sier det vil bli mangel på arbeidskraft i årene som kommer. Det merker vi som driver med transport at det er vanskeligere å få sjåfører, og da er det bare ett svar. Da må man engasjere seg sterkere, og derfor satser vi nå på lærlinger, så håper

vi de får fast ansettelse, og at de vil ha det hos oss. Så bidrar det forhåpentlig til at de som sier de trives, snakker med sine venner og andre ungdommer, så det kan gi mange effekter som er veldig bra.

– *Hva er forskjellen på en ufaglært og en faglært for dere i en ansettelse?*

– Du må ha kompetanse, og en faglært har stort sett bedre kompetanse. Så pleier jeg å sitere Kiwi hos oss, som sier de ser etter karakter, ikke karakterer. Det er godt sagt, vi ser først og fremst på holdninger og hvordan du vil passe inn. Men fagkunnskap og fagbrev er et veldig godt pluss.

– For oss i Asko er det først og fremst transportfaget som er viktig, og vi ser vi må bruke mye utenlandske

sjåfør. Det er ikke noe gærnt med dem, men det er et tegn på at norsk ungdom ikke er så engasjert i å satse på å bli sjåfør, og da må vi bidra til å satse på dem. Da kan vi ikke vente på politikere og så videre, vi kan ikke skyld på det selv om vi synes yrkesfag får for lite oppmerksomhet, da må vi styrke det selv da i næringslivet. Spesielt de siste årene har vi blitt vesentlig mye mer bevisst på det enn før. Vi skal ha møte med alle lederne våre nå i høst der vi skal utfordre dem på dette. Alle er jo enig når vi snakker om det, men nå må de svare for seg og satse, sier han.

SAMFUNNSANSVAR Og det er nå vi kommer inn på ordet som får bedriftslederen til å reagere: Samfunnsansvar. Det vil han ha seg frabedt, han er her for å drive en bedrift og tjene penger.

– Jeg liker ikke ordet, men det er jo det også. Vi gjør det først og fremst for vår egen del, men vi ser også at da gjør vi jo en jobb for samfunnet også. Når du ser arbeidsledige ungdom i landet så er den andelen ganske høy, og det er en samfunnsutfordring. Jeg jobber mye med klima og bærekraft, og det er ikke bærekraftig med arbeidsledighet. Men vi gjør det ikke for å være snille og vise samfunnsansvar. Jeg liker ikke ledere som står opp og sier vi viser samfunnsansvar, jeg synes det blir for mye glansbilde og skryting.

Johannson snakker i tydelige ord, og prøver sjelden å vanne ut meningene sine. Det er også slik lærlingene blir møtt i Askø og Norgesgruppen.

– Vi jobber veldig mye overfor dem og er tydelige på hva holdningene våre er. Det er jo som med barneoppdragelse også, holdninger det får man ikke nok av. De må jobbe fra dag en. Men alle har ikke samme forutsetninger, så da må lederne klare å støtte dem som trenger det. Det ligger i lederansvaret. Selv om noen ikke får det så bra til fra dag en, kan de på sikt være de beste.

– Så vi jobber mye med teamledere, at de skal være veldig klar over hva vi ønsker og hvordan vi ønsker å jobbe med det. For eksempel når vi ansetter nye plukkere på lageret, så skal vi ikke gi oss før vi har jenter på søkerlisten. De får ikke noe fortrinnsrett i ansettelsen, men vi skal ikke gi oss før vi får jenter og kvinner som søker. Jeg har

fordi vi er veldig tydelige på et bærekraft-engasjement. Jeg har alltid vært opptatt av U-landsproblematikken, så jeg har alltid vært samfunnsengasjert og opptatt av hva vi kan gjøre for de svakeste. Det tror jeg kommer fra da jeg dro ut til Kenya og Brasil, og så kom tilbake til Norge og så hvor fantastisk vi har det. Da tenker jeg at jeg betaler

Torbjørn Johannson tar imot Yrke på sitt kontor i Askø, der han er styreleder og daglig leder. Her har næringslivstoppen en folkelig tone med sine ansatte, som spiller Groruddalen der bedriften ligger. Det var også her han en gang begynte på lageret.

Foto: Snorre Schjønberg

også utfordret lederne mine, og det er satt litt på spissen, da, på at den av dere som får en kvinnelig ikke etnisk norsk dame, gjerne med hijab, inn i ledergruppen, det blir stort. Det tror jeg er ett av de store problemene med integreringen i dag, at for mange ikke etnisk norske kvinner blir sittende hjemme.

BÆREKRAFT PÅ ALLE MÅTER Johannson forklarer at satsingen på menneskene startet med klima-engasjementet. Etter flere år med bærekraft i sentrum, forsto han at man måtte se bærekraft i et mer helhetlig perspektiv.

– Igjen er det ikke samfunnsansvar, men jeg legger merke til at det er veldig mange som er stolt av å jobbe hos oss

skatten min med glede, sier han.

Filantrop vil han ikke nødvendigvis kalle seg, men både Røde Kors og andre gode formål er noe han prøver å vie oppmerksomhet.

– Da jeg var russ var jeg innsamlingsleder for russeaksjonen som ga en gave til daværende kronprins Harald som skulle bygge en leirskole for barn som falt litt utenom, og nå var jeg med 50 år etterpå med kong Harald og så på leirskolen. Da var det foreldre som kastet seg rundt halsen vår og gråt, det var rørende. Også å se hvordan kong Harald snakker med disse barna, han er utrolig flink og det er gøy å se. Jeg skal ikke skryte på meg at jeg er filantrop, men det er hyggelig og givende å være med fra sidelinja, sier Johannson.

Mhret Haile Woldu (35) har grunn til å smile. I løpet av forsommeren 2017 er hun ferdigutdannet kokk.

Gleder seg til å kunne kalle seg kokk

STEINKJER Hun har drømt om å bli kokk siden hun var liten. Nå er endelig Mhret Haile Woldu (36) i mål.

TEKST OG BILDER **HÅVARD ZEINER**

Med et bredt smil og hvite kokkeklær tar Mhret Haile Woldu imot Yrke på sentralkjøkkenet i Steinkjer.

I et lite, nøkternt bygg en liten kilometer utenfor sentrum av Steinkjer produseres hver dag hundrevis av retter.

FØRSTEMANN En av produsentene, og snart også kokk, er Mhret Haile Woldu. Det er en aldri så liten begivenhet. Ikke bare fordi hun alltid har drømt om å jobbe med mat, men også fordi Woldu, som opprinnelig er fra

Eritrea, er den første flyktningen som har tatt praksis som institusjonskokk i Steinkjer.

Tjeneste-enhetsleder Freddy Østborg er stolt av Woldu. Han sier hun har vært ferievikar og tatt språk- og ar-

beidstrening på kjøkkenet. Det var derfor liten tvil om at hun var godt skikket for å ta innspurten i form av praksis på kokk- og servitørutdanningen. Østborg beskriver Woldu som er fremragende fagperson med stor stå-på-vilje.

– Hun har raskt kommet inn i arbeidet og hun kommer hele tiden med gode innspill, sier Østborg.

DEDIKERTE Nå er det flere flyktninger som er i gang med det samme løpet som Woldu. Tjeneste-enhetsleder Østborg sier flyktningene som tar yrkesutdanning er svært engasjerte og dedikerte. Woldu er intet unntak selv om det er noen språkmessige utfordringer.

– Men hun er hele tiden veldig «på» og gir seg ikke får vi skjønner hva hun mener. Hun har også blitt veldig flink til å lære seg den norske kulturen, sier Østborg.

Nord-Trøndelag fylkeskommune sier det er få flyktninger som tar yrkesutdanning. Men det føres ingen statistikk over hva slags bakgrunn eller nasjonalitet elevene har.

MØTTE MANNEN HER Woldu kom fra Eritrea til Norge i 2008. Eritrea er et land som ifølge FN har svært dårlige menneskerettigheter etter flere år med diktaturstyre. Flere er de siste årene blitt vilkårlig fengslet og henrettet.

Tall fra FN viser at 5000 forlot Eritrea hver måned i 2016. Det er i overkant av 18 000 personer med eritreisk statsborgerskap i Norge i dag.

For Woldus del ble flukten fra Eritrea snart snudd til glede. I Oslo møtte hun nemlig sin nåværende mann, også han fra Eritrea, på politistasjonen i forbindelse med ankomsten. Etter en periode i hovedstaden gikk turen vi-

Mhret Haile Woldu får gode skussmål av sjefen sin, Freddy Østborg. Han sier Woldu er den første flyktningen som har gjennomført praksisløpet ved sentralkjøkkenet i Steinkjer.

dere til Namsos. Så fant familien som i dag teller fire seg til rette i Steinkjer.

SAMME GRØNNSAKER Da Woldu bodde i Eritrea deltok hun på flere matkurs.

– Jeg har alltid likt å lage mat. I Eritrea lagde jeg mye mat med pasta og den typiske retten injera, sier hun.

Det er en slags sunn pannekake. Her er såkalt teffmel en viktig ingrediens. Melet er svært rikt på kalsium. Teff er en plantart i gressfamilien og er en viktig fôr- og matplante i Eritrea.

Når det gjelder grønnsaker, sier hun at Eritrea og Norge har mange av de samme sortene. Dette gjelder blant annet kålrot og selleri. En viktig forskjell er imidlertid at disse grønnsakene ikke brukes som menneskemat i Eritrea.

– De går til kyrne. Jeg vet ikke hvorfor, de smaker jo godt! Selv hadde jeg ikke smakt på disse grønnsakene før jeg kom til Norge, sier hun.

BEINA PÅ BORDET Den matinteresserte 36-åringen har også vært utplassert på Grand hotell i Steinkjer i løpet av kokk- og servitørutdanningen. Selv om utdanningen har gått greit, innrømmer hun ble overrasket over hvor annerledes lærer-elev forholdet er i Norge sammenlignet med Eritrea.

– Jeg husker en av lærerne kom bort til meg og sa at det var bra vi var noen voksne i klassen. Slik ble det ifølge læreren mer ro, sier hun.

Hun ble nemlig overrasket over hvordan de yngre elevene oppført seg. Hun sier det til tider var mye bråk og at flere av elevene satt med beina på bordet mens læreren var i klasserommet.

– Det kom litt i overraskende på meg. Fra Eritrea er jeg vant til å ha respekt for de eldre, sier hun.

På Vg2 var det flere voksne og utenlandske elever.

– Vi var to fra Somalia, to fra Afghanistan og én fra Etiopia i tillegg til meg, sier hun.

Av de tolv i klassen, var fire stykker voksne.

LITE EKSOTISK Fra hjemlandet er Woldu vant til å lage mat som er hakket sterkere kryddret enn hva som er tilfelle i Norge. Som institusjonskokk på sentralkjøkkenet i Steinkjer kommune er det få eller ingen eksotiske retter som blir produsert.

Freddy Østborg ved sentralkjøkkenet tror riktignok dette er i ferd med snu.

– Om noen år tror jeg nok blant annet eritreisk mat vil gjøre seg gjel-

Det siste året har Mhret Haile Woldu hatt praksisplass ved sentralkjøkkenet i Steinkjer kommune. Her sjekker hun at alt er i orden med en av maskinene som pakker maten.

dende. Generasjonen som er vant til kjøttkaker i brun saus vil nok endre seg, sier han.

I tillegg til å ha praksisplass på kommunens sentralkjøkken, er Woldu også en av initiativtakerne bak et matkurs for mannlige flyktninger i Nord-Trøndelag. Her lærer Woldu bort hvordan en kan lage god, sunn og billig norsk mat. Pågangen er nå så stor at en vurderer å starte kurset flere steder i Midt-Norge.

SJEF HJEMME Det er ingen tvil om at det er travelt å være i full jobb og i tillegg holde matkurs. Arbeidsdagene til Woldu starter klokken 7 og avsluttes åtte timer senere. Slik er det hver dag. Men strukturert som hun er, har Woldu laget laget ukes-menyer for familiens middager. Hun sier det bare er hun som lager mat hjemme. Ikke fordi mannen

ikke vil eller kan lage mat, men fordi Woldu har en særdeles kravstor gane.

– Jeg smaker på så mye ulik mat i løpet av en dag, og har blitt litt kresen, sier hun og smiler.

Sjefen på sentralkjøkkenet i Steinkjer, Freddy Østborg, skulle gjerne ansett Mhret Haile Woldu om han hadde hatt en ledig stilling å tilby.

– Dessverre har vi ikke det. Men vi har en aldrende arbeidsstokk, så jeg ser ikke bort fra at den kan bli mulighet for en ansettelse om ikke lenge, sier han.

På spørsmål om hva slags norsk mat hun liker aller best, må Woldu tenke seg litt om. Det er lettere å komme på hva hun ikke liker.

– Kjøttkaker og karbonader lager jeg hjemme. Det er veldig godt. Men klubb og duppe er jeg ikke glad i, sier hun og ler.

FAKTA ERITREA

- Republikk på Afrikas Horn.
- Eritrea var tidligere italiensk koloni, men ble i 1952 en del av Etiopia. Etter en 30 år lang frigjøringskamp ble landet uavhengig i 1993.
- Isaias Afewerki har vært president siden uavhengigheten.
- Etiopia og Eritrea gikk igjen til krig i 1998. Den varte i to og et halvt år, og titusener ble drept. Grensekonflikten mellom landene er fortsatt ikke løst.
- Myndighetene har slått hardt ned på politisk opposisjon og uavhengige medier. Menneskerettsgrupper regner regimet som et av verdens mest undertrykkende.

Vil lete fram fagskolelærerne

OSLO Utdanningsforbundet vil styrke satsingen på utdanningspersonellet i fagskolene. Men da må de først finne ut hvem de er.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG

Takket være et litt kranglete registreringssystem, er det nemlig ikke godt å si hvor mange fagskolelærere som er organisert i Utdanningsforbundet. Mange av dem står bare oppført som videregående lærere.

– Vi vil at fagskolelærerne skal vite at vi har et tilbud for dem, og at vi selv sagt vil ha flere organiserte. Fagskolene blir bare viktigere og viktigere. Det satses på yrkesfag, og vi vil at fagskolene skal utvikle seg på yrkesfagenes premisser og bli en videreutdanning og spissing av den kompetansen de har, da blir lærerne der veldig viktige også, sier seniorrådgiver Kristin Vik i Utdanningsforbundet til Yrke.

DOBBEL REGISTRERING Forbundet er nå i gang med å lage vervemateriale for fagskolelærerne, og får da blant annet innspill fra fagskolegruppene som representerer lærere i de ulike sektorene.

– *Har fagskolelærerne rett og slett ikke visst om hva dere har å tilby?*

– Det er mulig, vi vet jo ikke. Det å være synlig i fagskolen er viktig, og vi har nok mange flere enn de som er registrert ettersom det er en dobbeltregistrering der mange blir registrert bare som videregående lærer. Men jeg vet det ikke er så enkelt å registrere på en annen måte. Vi er i dialog med de som jobber med medlemsservice om det, sier Vik.

– *Hva kan dere gjøre for dem?*

Seniorrådgiver Kristin Vik i Utdanningsforbundet, leder Petter Aaslestad i Forskerforbundet, leder Ragnhild Lied i Unio, leder Steffen Handal i Utdanningsforbundet og leder Eli Gunhild By i Sykepleierforbundet under høringen om fagskolemeldingen på Stortinget. Foto: Marianne Ruud.

FORMELLE KRAV – Det vi er veldig opptatt av er utdanning for fagskolelærerne, til nå har det ikke vært noe formelt krav til lærerkompetanse i fagskolen, men nå har det kommet en ny fagskolemelding der det skal jobbes med. Da må vi ha med oss de som jobber i fagskolen, for krav om kompetanse er en viktig del av kvalitetssikring som vi er veldig opptatt av, sier Vik.

Hun er opptatt av at lærernes stemme blir viktig inn i arbeidet med å utforme kompetansekravene. Det er nå i gang en høring der meldingen skal bli til en ny lov.

– De vi har i sektoren er i stor grad fornøyd med meldingen, og særlig det formelle kravet til lærerutdanning, sier Vik.

For Utdanningsforbundet har det i arbeidet med meldingen vært viktig å bevare fagskolens særegenhet og sørge for at den ikke blir for akademisk.

NHO-BEHOV Det er ikke bare Utdanningsforbundet som understreker viktigheten av fagskolen i høst.

Organisasjonen for Norske Fagskolestudenter (ONF) kom med krav til

politikkerne om flere fagskoleplasser etter at NHOs kompetansebarometer for 2017 viste at halvparten av NHO-bedriftene har et udekket behov for fagskoleutdannede.

– Det er tydelig at antallet studenter på fagskoler er for lavt i forhold til behovet næringslivet har for denne utdanningsveien. Vi oppfordrer derfor politikkerne til å prioritere flere studieplasser til fagskoler i kommende stortingsperiode, sier Silje Kjørholt, leder i ONF.

NHO understreker overfor Yrke at det udekkede kompetansebehovet får konsekvenser for deres medlemsbedrifter. Organisasjonen opplyser at det på tvers av så å si alle regioner er mellom 50 og 60 prosent av bedriftene som melder om stor eller noen grad av udekket kompetansebehov.

Når det gjelder for eksempel reiselivsbedriftene, opplyser 42 prosent av bedriftene at de har tapt kunder eller markedsandeler som følge av det udekkede kompetansebehovet. 35 prosent av skrinlagt eller utsatt utvidelse av virksomheten, mens 20 prosent har måttet redusere virksomheten.

De går om bord på videregående

Skoleskipet Ms. Sjøkurs er på tokt. Her ligger det i land i København og elevene har fått landlov for å gå i Tivoli. Skipet er den tidligere hurtigruta Ragnvald Jarl.

MS SJØKURS Julie (16) og Madeleine (20) står rette i ryggen, i sine marineblå uniformsgensere, og følger med på trafikken på kaia i København. De to elevene er på tokt med skoleskipet Ms. Sjøkurs, og nå har de landgangsvakt.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Noen ville gått rett i dørken hvis de måtte møte til oppstilling klokken 07.15 om morgenen og første oppgaven er å gjøre rent i messene og salongene. På Ms. Sjøkurs er dette en selvfølge.

Det finnes to skoleskip i Norge der videregående-elever kan ta maritim utdanning. Det ene er Ms. Sjøkurs i Kristiansand. Det andre er Gann i Stavanger.

– Her lærer du om skip på skip, sier Jarl Erik Hageland, som er rektor ved Sørlandet maritime videregående skole.

Det er 60 elever på skoleskipet. Av

disse går 45 på Vg1 og Vg2 maritime fag, mens 15 går teknikk og industriell produksjon (TIP), som er ettårig.

Skoleskipets stiftelse feirer 100-årsjubileum neste år, og i dag er det 22 ansatte og full internatdrift. Noen flere fagfolk er leid inn når de legger ut på tokt.

Når Yrke kommer om bord, ligger skoleskipet ved kai i København. Det har vært på tokt til Nord-Tyskland, og nå gjenstår siste etappe hjem til Kristiansand. De unge bor på enmannslugar hele året og har hverdagslivet om bord. Når skipet ligger ved land, har de klasserom rett utenfor på kaia.

LANDLOV Denne lørdagen har flertallet fått landlov for å more seg på Tivoli i København, men noen må tilbake på vakt. To av dem er nummer 12 og nummer 42, som de tituleres som på skolen

– Jeg kommer fra sjømannsfamilie, men hadde sjøskrekk. Dette har jeg fått kurert nå, og grunnen til at jeg valgte denne utdanningen var at jeg ville ut å reise, sier Julie Schlichting (16) fra Kristiansand. Hun har denne kvelden landgangsvakt sammen med Madeleine Dalsgård (20) fra Tysnes i Hordaland.

– Pappa jobber offshore, og hele familien er enten på plattform eller båt. Jeg har jobbet i kiosken på ferga hjemme, og målet mitt er å klatre så

Skipet må se ordentlig ut og Madeleine Dalsgård (til venstre) og Torill Fredriksen tar en siste vask før de forlater land.

Kaptein Frank Walsøe mener det er viktig at elevene får tillit og trygghet.

Elevene har også fritid når de er ute på tokt. For flere er drømmen å få jobb på et cruiseskip, slik det de passerte i København.

YRKE 3 • 2017 / 61 årgang

Elevene bor på lugar om bord hele året. Kosedyr hører med i senga til Charlotte Stang.

Simen Helge Andersen må ta i et tak når skipet forlater land i København.

høyt jeg kan i sjømannssystemet, sier nummer 42, eller Madeleine om du vil.

SLIPPER IKKE UNNA Sjømannsyrket skal læres fra bunnen, og selv om mye av navigeringen er forenklet i dag, nytter det ikke å slippe unna.

– Nintendo-generasjonen må vite hva som er bak knappene, sier Per Øhman. Den pensjonerte losen er en av forsterkningene som er leid inn når skoleskipet er ute på tokt.

Elevene på Ms. Sjøkurs kommer fra hele landet, og skal du få en plass på maritime fag Vg2, må du ha minst 4 i snittkarakter.

– Mange av elevene kommer fra ungdomsskolen til internatet på skipet, og vi får et nært forhold til dem. De skal behandles med respekt, men det er ikke mye dikedarier, og de får kjeft når de skal ha det, sier rektor Jarl Erik Hageland, som tidligere har seilt som maskinsjef.

Jobbsituasjonen til sjøss har ikke vært den beste de siste årene, men alle elevene fra Ms. Sjøkurs har fått lærlingplass.

– Det er heller ikke en eneste elev som har droppet ut hos oss de siste

Truls Honnemyr, Simen Helge Andersen, Mattias Christopher Ikin og Ingrid Helene Finås har vakt på broa fra klokken 4 om morgenen. De får opplæring av styrmennene Torstein Halvorsen og Per Øhman, som er en meget erfaren los.

fem årene. Du blir sett av trygge, gode voksne og lærer å ta ansvar, sier rektoren.

Sosialisering er et viktig stikkord. Dette skjer når elevene bor vegg i vegg på små lugarer og spiser alle måltidene sammen. Når skipet ligger i land, må de

også gå brannvakt om natten, og likevel komme på skolen i rett tid morgenen etter.

– De må forstå at det er viktig å ta vare på hverandre, sier rektor Jarl Erik Hageland.

Vetle T. Kjønaas planlegger en karriere til sjøs og er stolt av å få stå til rors.

Det er tøffe tak når skipet skal legge til land. Her er det Madeleine Dalsgård som har skiftet til arbeidsantrekk.

En helt vanlig undervisnings-situasjon om bord.

Vakter i maskinen hører med. Kim A. Terjesen går faste runder for å kontrollere, mens Henrik Eri er lærling ombord og kan systemene.

Knut Nyhus har vært vert på Kongsvold siden 1998. Hvert år tar han og kona Ellen imot to lærlinger som de inkluderer i det meste i den daglige driften. Kjøkkensjef Julie Heimdal synes de er som en storfamilie.

Historisk sus og blåbærgravet moskus

DOVREFJELL På Kongsvold Fjeldstue på Dovrefjell får lærlingene prøve seg på det meste: Fra elting av deig til laging og servering av de fineste retter som fjellørretrulade og gravet reinsdyr - og litt potetskrelling.

TEKST OG BILDER LISBET JÆRE

Å komme inn på tunet til Kongsvold Fjeldstue på Dovrefjell, er som å bevege seg flere hundre år tilbake i tid. Det var Fredrik IV som i 1704 syntes stedet var så vakkert at det måtte få et kongelig navn.

Omringet av fjellbjørkeskog og fjell ligger de staselige hvite og røde tømmerhusene fra 1700-tallet. Fjellstua har bydd på husly og mat for all slags farende folk, fra pilgrimer, til vanlige fotturister og kongelige. I dag tiltrekker Kongsvold også matglade, og har fått priser både for sitt gode kjøkken basert på lokale råvarer og for sin innsats som lærebedrift for kokker.

BESTE «Lærlingene har en sentral plass i bedriften. De blir tatt med på det som skjer i den daglige driften, og har tidligere mottatt priser for sitt engasjement og pasjonerte tilstedeværelse for gjester og ansatte.», står det i begrunnelsen for prisen Kongsvold fikk for fire år siden som Norges beste lærlingebedrift for kokker.

– På store restauranter er det mer spesialisert, men vi er en liten bedrift og hos oss får lærlingene prøve seg på det meste av oppgaver på kjøkkenet og ellers i drifta. De er med i planleggingen og valg av meny, sier Knut J. Nyhus, som driver Kongsvold sammen med sin kone Ellen.

Lærlingene Jørgen Storsve (18) fra

Strinda videregående skole i Trondheim og Runar Haukås (18) fra Meldal videregående, bekrefter at får mange utfordringer. De var på plass i juni, like før sommersesongen som hadde rekordbesøk i år med fullt hus hver dag. Flere tidligere lærlinger ble hyret inn for å hjelpe til i den travleste tiden.

– Det var et sjokk i starten, men mye moro. Vi ble jo kastet rett ut i det da vi kom hit, og det var mye å gjøre, sier Jørgen.

– Hvordan var overgangen fra skole til praksis?

– Det var en veldig stor overgang. På skolen lærte vi jo en del, men vi lærer så mye mer nå. Det er ute i jobblivet

1 Moskus er en sjelden råvare og serveres i svært tynne skiver. Dagens forrett er blåbærgravert moskus med estragonmajones, spirer, bulbeter og reddik. 2 Lokale råvarer, som lam fra Oppdal, er det som dominerer menyen på Kongsvold. Her lager Julie lammesadel. 3 Kongsvold har fått pris både for sitt gode kjøkken og for å være den beste lærlingebedriften. Lærlingene Lærlingene Runar Haukås (18) og Jørgen Storsve (18) er fornøyd med at de får prøve seg på det meste. 4 Runar Haikås var ikke glad i baking på skolen, men her på Kongsvold synes han nesten det er avslappende å bake rundstykker til frokosten.

en virkelig får prøve seg, sier Jørgen. Han ble veldig positivt overrasket over kjøkkenet, og synes maten er fantastisk. Nå viser kjøkkensjef Julie Heimdal (25) hvordan han skal sy sammen en lammesadel.

ULIKE ÅRSAKER Det er mange grunnen til at folk besøker Kongsvold Fjeldstue, som ligger like ved E6 og Dovrebanen. For noen er det å ta en kaffepause med eplekake på turen fra Trondheim til Oslo. Andre er flittige fjellvandrere og utforsker Dovrefjell. De med sans for gamle tømmerhus med historie i veggene og høyt under taket, varme på peisen, knirkende gulv og vakre, rosemalte møbler vil også stikke innom. Så er det de mat- og vininteresserte.

Kongsvold har vunnet flere priser for sitt gode kjøkken basert på lokale råvarer som ørret, urfé, reinsdyr og moskus. Toppen Bech har valgt ut

Kongsvold Fjeldstue som en av 15 her-skapelige overnattings- og spisesteder i Norge for For VisitNorway. NRK lagde nettopp en reportasje fra Kongsvold i programserien Glimt fra Norge.

Ellen og Knut Nyhus har vært vertskap siden 1998. Ellen er lektor, mens Knut har hotellfagbrev og utdanning innen økonomi

– Jeg husker den gangen jeg ble plassert på grovkjøkkenet med ei bønne sild i hele to uker. Men mens jeg sto der så kunne jeg se hvordan de jobbet på kjøkkenet under meg og etter hvert forsto jeg flyten i kjøkkenet, sier Knut, som mimrer tiden som management trainee og studiedagene.

IKKE FOR UNNASLUNTRERE Hvert år tar ekteparet Nyhus inn to lærlinger til å jobbe på kjøkkenet. De drar rundt på videregående skoler for å markedsføre Kongsvold som attraktiv lærlingebedrift. Knut innrømmer at hvert år synes

han det er litt nervepirrende når lærlingene kommer i juni.

– Vi forsøker å finne folk vi tror passer her, og snakker nøye med den på forhånd. Vi har det veldig travelt, det er ikke et sted for unnasluntrere men derimot et veldig bra sted for dem som vil lære faget. Alle lærlingene som har vært innom har bestått eksamen, sier han stolt.

Han mener det kanskje også kan være en fordel å være glad i fjell og natur om en skal jobbe på Kongsvold. Fjellstua ligger på Dovrefjell, det er nesten fire mil til Oppdal sentrum, like langt til Dombås, her er det store muligheter for moskussafari og flotte fjellturer – å ta seg en tur på byen må derimot planlegges.

Men de tre på kjøkkenet, lærlingene Jørgen og Runar og kjøkkensjef Julie Heimdal (25) innrømmer at de egentlig ikke er spesielt glad i fjell og turer. Likevel trives de godt.

– Ja, det er jo litt avskjermet her,

FAKTA HISTORISK FJELLSTUE

Allerede på 1100-tallet bestemte Kong Eystein som var Norges konge mellom 1103–1123 at det skulle bygges sælhus som var noen slags selvbetjeningshytter for dem som dro over Dovrefjell mellom Oslo og Trondheim. Det var for all slags folk, også pilegrimer som dro og besøkte Olav den helliges grav i Nidaros. Kongsvold har offisielt vært fjellstue siden 1670,

men under den store nordiske krig i 1718 ble Kongsvold og de tre andre fjellstuene (Drivstua, Hjerkinns og Fokstua) brent. I 1720 ble stuene bygd opp igjen. De eldste husene regnes å være fra denne tiden, som første etasje i hovedhuset der det i restauranten har vært servert mat hvert år siden 1720.

KILDE: KONGSVOLD.NO

Fredrik IV syntes Kongsvold var så vakkert at han i 1704 ga det et kongelig navn. Fjellstua har bydd på husly og mat for all slags færende folk, fra pilegrimer, til vanlige fotturister og kongelige.

men det gjør jo at en fokuserer mer på jobb og lærer mer, sier Jørgen.

Også Runar mener han får stort utbytte av å være lærling på Kongsvold. Han har tidligere hatt praksis på steder der det har blitt for mye skrelling av poteter og gulrøtter. Her er oppgavene varierte, han får også presentere menyen for gjester, servere, og dekke bordet.

Nå står han og ruller rundstykker som skal stekes til frokosten neste morgen.

– Jeg likte ikke baking på skolen, men her synes jeg faktisk det er avslappende.

– Avslappende, men da har du for lite å gjøre, spøker Knut som er på en av sine mange snarvisitter innom kjøkkenet. Også han hjelper litt til, nå legger han en porsjon eplekake på et fat.

«ITALIENSK STORFAMILIE» – Vi er så heldige å ha tidligere lærling Julie

Heimdal som kjøkkensjef, hun var lærling her for noen år siden. Vi har brukt 15 år på å føre næringa med flinke ungdommer som har vært lærlinger her, nå er det payback time, sier Knut.

Julie står konsentrert over varebestilling på kjøkkenet. Etter at hun har jobbet på ulike restauranter, blant annet Frognerstera og Operaen i Oslo, bestemte hun seg for at hun ville komme tilbake.

Både hun og lærlingene bor på Kongsvold. En bonus er det at de får fri med lønn når Kongsvold er stengt fra november til uti februar.

– Kanskje nettopp fordi det er litt øde her, så blir vi som en liten familie. Vi spiser middag sammen hver dag, vi lærer også gode familieverdier, sier Julie.

– Vi deler gleder og sorger, og blir litt som en italiensk storfamilie, sier Knut. Julie minner han på at nå er det litt for lenge siden de har spilt Uno.

Sjøkrepsfarse På disken ligger det noen pakker med moskuskjøtt. Skivene er tynne, moskus er en sjelden vare, selv på Dovrefjell.

Dagens firerretters meny som er klistret på veggen får smakssansen til å tro at den har kommet til himmelen: Blåbærgravet moskus etterfulgt av skalldyrssuppe med sjøkrepsfarse. Videre er det lammesadel og pølse med potetfondant og til dessert yoghurtmousse med syltet plomme, tomatsaus og karamellisert havre.

– *Er det avansert norsk nouvelle cuisine dere serverer?*

– Nei, vi trenger ikke å kalle det noe så komplisert. Vi har lokale råvarer og gode smaker, det er det viktige, sier Heimdal, som har som matfilosofi at maten skal få lov til å være og smake av seg selv. Altså, en eplekake skal smake epler.

YRKE besøker: Halden videregående skole

STED: Halden, Østfold.

STØRRELSE: Skolen har rundt 1200 elever og 250 ansatte fordelt på fire avdelinger.

UTDANNINGSPROGRAM:

Studiespesialisering, idrettsfag, musikk, dans og drama, voksenopplæring og yrkesfag.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- **Helse- og oppvekstfag:** Vg1 helse og oppvekst, Vg2 helsearbeider, Vg2 barne- og ungdomsarbeider
- **Elektro:** Vg1 elektrofag, Vg2 el-energi, Vg2 data og elektronikk

- **Bygg- og anleggsteknikk:** Vg1 bygg- og anleggsteknikk, Vg2 byggteknikk
- **Teknikk og industriell produksjon:** Vg1 teknikk og industriell produksjon, Vg2 industrideknologi, Vg2 kjøretøy, Vg2 kjemiprosess
- **Restaurant og matfag:** Vg1

restaurant og matfag, Vg2 kokk og servitør

- **Service og samferdsel:** Vg1 service og samferdsel, Vg2 salg, service og sikkerhet, Vg2 IKT servicefag
- Skolen har også en forsterket avdeling og en avdeling i Halden fengsel.

Et smil i mangfoldet

HALDEN videregående skole samler alle ungdommer fra Østfold-bastionen helt ned mot svenskegrensa. Respekt, raushet og resultater er mantraet det jobbes med her.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG BILDER WERNER JUVIK

Smilene sitter løst på kjøkkenet der matfag-elevene på Halden videregående nettopp har laget 300 pastaretter. Fagleder Lars Bekkhus og lærer Maria Forsstrøm foran, og elevene (fra venstre) Eirik Mogens, Mina Elazhari, Jens-Malvin Sørensen, Jørgen Austerheim og Niko Makula tar imot Yrke på slutten av skoledagen.

Førsteklassingene på helse- og oppvekstfag leker stolleken idet Yrke kommer inn i klasserommet.

Ina Carlsson og Thea Sofie Espenes øver på å hjelpe en pasient med å reise seg opp i senga, men lar klassekamerat William Møller bruke litt vel mye kraft.

Det er ikke mye som minner om skjærgårdsidyll når Yrke tar turen for å besøke Halden videregående skole. I ly bak festningen ligger skolens hovedavdeling Porsnes, for anledningen omringet av enorme vanndammer som dannet seg da himmelen åpnet seg og regnet fosset ned over Østfold.

Utenfor inngangsdøren blir vi møtt

Kristin Støten er assisterende og påtroppende rektor på Halden videregående, og er opptatt av å fortsette satsingen på yrkesfag.

av noe annet som bryter med tanken om sommerferie og turer til Svinesund like over grensa: En lastebil står midt i regnet foran inngangsdøra, mens det som ser ut til å være flyktninger strømmer ut av den. Seinere blir vi fortalt at det er elever som skal ha en forestilling. Uheldigvis for dem skjer den i fossende regnvær, men det gjør iallfall scenen realistisk.

Trygt inne i tørre omgivelser, blir vi tatt imot av assisterende og påtroppende rektor Kristin Støten som tar oss med fra det moderne inngangspartiet og inn i gode, gamle skoleganger.

I tillegg til avdelingen på Porsnes, har Halden videregående en yrkesfaglig del på Tosterødberget som jobber etter konsekvenspedagogikk med eget internat, samt i Halden fengsel. Byggfag og restaurant og matfag er også i egne lokaler spredt rundt i byen.

RAUSHET, RESPEKT OG RESULTATER

– Vi er totalt 250 ansatte, og det krever noe ekstra personale det at vi er spredt med fem steder der vi driver undervisning. Vi har et eget personale som stort sett bare jobber i fengselet, og det er

det samme på den forsterkede enheten Tosterødberget, sier Støten.

Vi tar en kaffe på et lærerværelse for å gå gjennom skolens visjoner før vi drar ut til de forskjellige avdelingene.

– Det er noen verdier som kjenner seg ut. Det er raushet, respekt og resultater. Rausheten går på at alle skal høre til, og det har vært veldig viktig for oss i mange år, at i denne skolen hører alle elever til. Vi er den eneste videregående skolen i Halden-området, og da får vi også et mangfold i elevgruppa. Det å være rause og imøtekommende, er noe vi er veldig opptatt av, sier hun.

– Det skal være lav terskel for å komme inn på Halden videregående, og høy for å komme ut. Med det mener vi at du skal ikke slutte på Halden uten at vi har prøvd alt. Så vi er en skole som har hatt veldig godt rykte på oss for nettopp det med å ta vare på elevene, det har vært et veldig viktig tema for oss. Respekt er en av de andre verdiene våre, både at vi skal respektere hverandre på kryss og tvers, men også å bygge opp en selvrespekt. Det jobber vi med. At alle må tørre å være seg selv og tenke at jeg er bra nok.

Lærer Eva Synnøve Fredriksen kommer inn og viser hvordan elevene kan få tyngdekraften til å jobbe for dem.

– Men hvordan jobber dere konkret med det?

– Det er mye dialog. Den holdningen. At du hører til her. Du er fin, du er bra, og du gjør så godt du kan. Det er noe med forutsetningen den enkelte eleven har når vi legger et realistisk skoleløp, derfor bruker vi en del grunnkompetanseløp, siden det ikke er alle som greier å gå mot et fullt fagbrev, sier Støten.

Den siste verdien er resultater. Ikke at man skal jage en uoppnåelig sekser for alle, forklarer rektoren, men at man viser personlig utvikling. Det innebærer å bruke mye tid på hver enkelt elev.

– Er ikke det veldig ressurskrevende?

– Vi har ikke noe mer enn det de andre skolene har, men det handler om hva du bruker tiden på. Man kan være bevisst på å se og smile til hver enkelt elev, stille et lite spørsmål som viser at du bryr deg. Det tar ikke noe tid, men er en væremåte vi jobber mye med.

KONGEN BEFALER I HELSEFAG Vi farter ut i skolegangene igjen. Det er midt i timene og tomt her nå, men vi

får komme inn i klassen til Birgit Elnes som er lærer i helse- og oppvekstfag.

Nå er det en gjeng førsteklasse som er i ferd med å få en smakebit på hva som venter dem når de snart skal ut og prøve seg i det virkelige liv.

I dag er det planlegging og gjennomføring av aktiviteter som står på dagsordenen. Både for eldre og barn. Nå er det «kongen befaler» for eldre mens alle sitter i ring.

– Hva er det for eksempel som er særlig viktig å tenke på når man gjennomfører en aktivitet med de eldre? spør hun klassen.

Og det er tydelig at noe av det hun har lært bort har gått inn.

– Snakke høyt? kommer det spørrende, men bestemt fra elevene.

– Ja, akkurat som du gjør nå og tydelig!

Plutselig blir læreren avbrutt av at musikken strømmer ut av anlegget. Den er blitt satt på ved en feil, og elevene iler til for å få skrudd den av.

– Unnskyld!

– Nei, det er bra. Sett på noe musikk, sier Elnes.

– De eldre liker musikk, så det kan

man godt bruke i aktiviteter med dem. Hva slags musikk liker de eldre?

– Elvis!

– Nei, Beatles!

Den uventede situasjonen er snudd til en læringssituasjon, og elevene kommer entusiastisk med forslag. Det ender med Michael Jackson, og kongen kan komme med sin første befaling til tonene av Billie Jean.

SVAK PASIENT I ett av klasserommene ved siden av, er en annen klasse i full gang med dagens ergonomi. Det handler om hvordan man kan flytte en pasient på en komfortabel og trygg måte – for både pasienten og helsefagarbeideren.

Ina Carlsson, Thea Sofie Espenes og William Møller prøver seg i praksis. William tar rollen som pasient og legger seg i senga, mens klassevenninnene skal hjelpe ham opp i oppreist stilling.

Ina og Thea prøver å huske det de har lært og går stegvis gjennom prosessen. Alt fra kommunikasjonen med pasienten til bruk av forskjellige hjelpemidler må de gjennom. Det hele foregår under kyndig veiledning fra lærer Eva Synnøve Fredriksen.

▲ På service- og samferdsel blir det mye teknologi, men i dette lille verkstedet kan elevene i Halden drive sin egen bedrift. Lærer Geir-Arne Westby forklarer Camilla Brand (fra venstre), Amelie Wallentin og Andreas Lervik hvordan de går fram når de lager trykk på vester.

► På elektrofag gjelder det å holde tunga rett i munnen når elevene lager et arbeidsbord de skal få koblet til strømmen i taket.

På første forsøk har de fått William opp i sittende stilling, men han må bære nesten hele vekten selv i håndtaket han holder fast i.

– Men jeg tror ikke pasienten er så sterk at det går, skyter Fredriksen inn.

Det er elevene enig i, og etter et nytt forsøk der elevene lar tyngdekraften jobbe med dem og ikke mot dem, er William oppe i sittende.

– Det kan bli litt ukomfortabelt, men vi lærer mye av det, sier Ina og Thea.

– *Men er dere godt forberedt på å komme ut og møte ekte pasienter?*

– Ja, men det kommer sikkert til å dukke opp noe vi ikke er forberedt på uansett, svarer de.

PRAKSIS-NÆRT Både her på helsefag og i de andre avdelingene vi snart skal besøke, gjentas det at alt skal være så yrkes-relatert og praksis-nært som mulig. Det er noe skolen har satset på, og det kommer til å fortsette videre under rektor Kristin Støten.

– Jeg har et hovedfag i yrkespedagogikk, så jeg er opptatt av praksis og relevans i yrkesopplæringen, og vi har vektlagt at det skal være praksis-nært.

Det er ikke greit at yrkesfaglig fordypning foregår i et klasserom. Vi skal ut i praksis, sier Støten.

Nettopp den praksis-nære undervisningen mener hun er en av grunnene til at Halden kommer godt ut i Østfold når det gjelder frafall. 2,4 prosent sluttet i løpet av forrige skoleår. 82 prosent av elevene fullførte og besto i fjor, et tall Støten gjerne skulle sett var høyere, men på yrkesfag gjør skolen det bedre enn mange andre i Østfold. Fullførtandelen er nesten like stor der som på studiespesialiserende, og for et par år siden også høyere.

MER TEORI OG KLASSEROM For akkurat den neste avdelingen vi går videre til kan det derimot bli litt vanskelig å få inn all verdens praksis. Service og samferdsel er en linje med mye teori, men inne på et lite rom har de bygget opp et verksted der de kan drive elevbedrifter fra.

Her er maskiner som kan sette trykk på alt fra vester til kopper og krus.

Camilla Brand går VG2 og er bare uker unna å lansere sin bedrift, Halden russeservice, som skal tilby trykk til

russen og konkurrere mot de store nasjonale selskapene.

Da må alt være klart til IS-sertifisering av bedriften og lansering.

– Jeg er godt i gang. Om 14 dager må alt være klart, sier hun til Yrke.

– Alt må gjøres klart nå hvis vi skal rekke russen, iallfall, sier lærer Geir-Arne Westby som hjelper Camilla og andre elever å sette opp sine elevbedrifter.

– Det er godt alternativ til å gjøre noe praktisk i dette faget også, sier han.

Fagleder Unni Helen Myhre er enig.

– Dette er kanskje den mest teoretiske yrkesfaglige linjen på skolen. Vi har økonomi, markedsføring og så videre. Så det at vi har dette lille trykkeriet her er veldig fint. Våre elever har praksisen sin ute i bedrift en dag i uke, men det blir en del teori her på skolen. Derfor prøver vi å gjøre det så praktisk som mulig, sier Myhre.

SPENNING I BORDET En linje der det er langt enklere å få praksisen inn i faget, er elektro. De holder til litt lenger bort i bygget, og for å komme dit må vi blant annet gjennom et lite bibliotek. Klas-

▲ Fagleder på TIP Morten Helle gir elevene en liten innføring i pneumatikk. Fra venstre: Melissa Marie Karlsen, Fadi Bassam Talli, Robin Markus Veide, Nikoline Mathea Bjerkhaug Osmundsen.

◀ Elektro-elevene sperrer øynene opp når de skal prøve å forstå den kinesiske bruksanvisningen til høyttaler-settet de skal bygge.

serommene som møter oss forteller at det er et praksisnært fag.

Aller først møter vi førsteklasinger som er i ferd med å sette i stand ett eget arbeidsbord som så skal kobles på strømmen i taket. Her er presisjon et nøkkelord, for kreftene de leker med her inne er store. Det loddes, planlegges og utføres.

Stikkord er orden, system og regler tett opp mot det firkantede.

Anne Grethe Syverstad er fagleder på elektro og er opptatt av å oppdra elevene til å forholde seg til klare regler.

– Noen ler når de begynner her og synes vi er så firkantet. Vi har for eksempel alfabetisk plassering av elevene som vi holder oss til, for vi liker at elevene vet hvor de skal sitte, de skal vite alt veldig klart. Vi har veldig mye systemer her. Der skiller vi oss kanskje fra andre på skolen, sier fagleder Anne Grethe Syverstad.

Hun er selv elektroingeniør, noe det totalt er elleve av lærerne som er. Det er også installatører i lærerstaben hennes.

WOW-FAKTOR PÅ SALG I et klasserom fullt av andreklassinger har lærer Egil Johansen og hans elever nettopp fullført byggingen av sine egne bluetooth-høyttalere. Et enkelt byggesett innkjøpt for 99 kroner gir elevene god innføring i forskjellige komponenter, samtidig som det er så enkelt og forståelig at elevene kastet seg over det med stort engasjement.

– De blir litt sånn wow når de ser det, sier fagleder Syverstad.

– Med den lærer vi om høyttalere, forsterkere, bluetooth og lyd. Vi tar ut og måler lyden og ser hvor god den er

med frekvenskurver og sånn. Det er et lite miniprojekt i starten av skoleåret. Vi får veldig mye ut av et sånt enkelt sett, sier Johansen.

Syverstad forteller at elektro er en svært populær linje på skolen. Snittet for å komme inn er høyt. I fjor var det to elever som ikke fikk læreplass.

For faglederen er det viktig at hennes ansatte beholder kontakten med bransjen og holder seg oppdatert i yrket.

– Det er veldig bra å ha et samarbeid med arbeidslivet for dette er et yrke som er i utvikling hele tiden, så vi rekker nesten ikke å bli kurset for nok, sier hun.

Det løses med å kurses hele tiden. Både med folk som jobber litt på skolen og litt i bransjen, med utveksling med forskjellige bedrifter og bruk av fagfolk i arbeid til å dekke inn sykefravær.

I tillegg til å holde seg kontinuerlig oppdatert på faget, legger Syverstad vekt på å oppdra elevene godt. Da er vi tilbake til de firkantede reglene.

– Vi tenker jo at disse elevene skal ut i et yrke om kort tid, da er oppdragelsen viktig, som at de skal si fra med en

▲ Sondre Ingebrigtsen og Jørgen Puzicha jobber med å ta en motor fra hverandre, pusse den og sette den sammen igjen.

▼ Byggfag-elevene Johannes Sandtorp og Benjamin Brynhildsen er pinlig nøyaktige i målingene. (Lærer Dagfin Gran følger med)

► Det er god stemning i kantina på Halden videregående. Estrella Kanaan, Mirela Belega, Zelal Dilovan, Sumaya Adan og Gloria Makula tar gjerne en prat med Yrke hvis det betyr at de «får bilde i avisa.»

gang det skjer noe hvis det blir fravær. Det er viktig at makkeren der de skal jobbe ikke blir stående å vente.

Både i lærerstaben og blant elevene hennes er det et flertall gutter og menn. Det tar hun uoppfordret opp.

– Det er litt spesielt kanskje at det er en dame som leder denne avdelingen, men jeg har mange gutter på døra som trenger oppbakking på en litt annen måte også. Så vi utfyller hverandre godt. Det er en miks av utfordringer som gjør at vi dekker forskjellige behov, sier hun.

LUFTTRYKK PÅ TIP Fra elektro-hallen bærer turen videre til TIP, der førsteklassingene Robin Markus Veide, Nikoline Mathea Bjerkhaug Osmundsen, Melissa Marie Karlsen og Fadi Bassam Talli er i ferd med å få en innførsel i pneumatikk, eller hvordan man kan overføre energi ved hjelp av gasser som luft.

– Jeg valgte TIP fordi jeg ville være på verksted og kjøre og sånn. Det angrer jeg ikke på, sier Fadi Bassam Talli.

Ned enda noen trapper finner vi det verkstedet der skolen har stående seks

biler elevene kan prøve seg på. Eller det vil si fem og en halv bil. Den ene har de bare fronten av, men det er jo der mange av det viktigste elementene sitter uansett.

Aleksander Skaug og Karl-Martin Mallenquist er travelt opptatt med å pusse motor-deler. De har fått i oppgave å plukke en motor helt fra hverandre, vaske og pusse den og sette alt sammen igjen.

– Det tok en halv dag å ta den fra hverandre. Vaskingen er vel egentlig den lengste prosessen, sier guttene.

Aleksander forklarer at valget om å gå kjøretøy i andre klasse var lett.

– Jeg er glad i å holde på med bil, da. Jeg gjør det hjemme også, men da er det mindre profesjonelt, sier han.

Det viktigste med verkstedet på skolen er at det er så mange forskjellige verktøy og hjelpemidler de kan bruke her, forklarer guttene.

– Det er en veldig bra gjeng, sier lærer Ivar Bråthen. Han forklarer at det koster penger å ha en egen bilpark, men at det gir elevene hans gode øvningsforhold.

FØLER ANSVAR Fagleder for TIP, Morten Helle, forteller at det også for dem er viktig å holde god kontakt med næringslivet.

– Hvert utdanningsprogram her på skolen føler samfunnsansvar. Jeg føler at jeg har ansvaret for at Saugbrug får de mekanikerne de får, akkurat som at helse har ansvaret for at barnehagene og gamlehjemmene går rundt. Alle lærerne tenker på storsamfunnet. Anne Grethe på elektro har ansvaret for at strømmen funker i hvert hus, og det er sånn vi tenker her i Halden, sier Helle.

Det er to hele linjer på VG2 TIP i Halden, med cirka 15 elever hver. Det er industrideknologi og kjøretøy. I tillegg er det 15 elever som tar kjemiprosess, men de er nesten ikke til stede på skolen i det hele tatt.

– De er nesten bare inne på Saugbrug. De har teori på skolen, men ellers er de bare der. Det er et kjempesamarbeid, de går i en skift-turnus og det er ikke sikkert de er på jobb i skoletida engang, sier Helle.

Ikke overraskende er kjøretøy-linjen populær i Halden.

▲ Restaurant og matfag holder til i en ærverdig, gammel husmorsskole. Selv om det er snakk om å flytte til mer moderne bygninger, vil fagleder Lars Bekkhus holde seg fast i bygningen for harde livet. Lærer Maria Forsstrøm er enig.

◀ Mina Elazhari er den eneste jenta i klassen, og derfor har deres elevbedrift fått navnet «Mina og de 7 kokkene». Fra venstre: Niko Makula, Eirik Mogens, Elazhari, Jørgen Austerheim og Jens-Malvin Sørensen.

UT PÅ VEIEN Etter en kjapp lunsj i skolens kafeteria, som blant annet tilbyr mat fra matfag-elevene vi skal møte litt seinere, bærer turen ut i Haldens regnvåte gater igjen.

Bygg og anleggsteknikk-elevene holder nemlig til en liten kjøretur unna hovedavdelingen. Der møter vi VG2-elevene Johannes Sandtorp og Benjamin Brynhildsen, som blant annet har jobbet med å sette opp små hytter haldenserne har kunnet kjøpe.

– I fjor var det rekord med 13 hytter, forteller elevene.

– Det som er morsomt her er at vi får prøve mye forskjellig, forklarer de.

Lærer Morten Strand forteller at de har hatt en stor satsing på FYR, eller yrkesretting av fellesfagene. Det har ført til opplevelser han nærmest blir rørt av å fortelle Yrke om.

– Vi har hatt inn folk som var helt sikre på at de absolutt ikke kunne matte. Så sitter de og regner ut ting som bare det når de skal forberede seg på å bygge, sier han.

Det er en satsing som har skjedd på hele skolen.

– Det er en nasjonal satsing som vi

har tatt inn over oss. Vi har prøvd å lage felles årsplan og ha oppstartsprosjekter i starten av skoleåret som kan vise elevene betydningen av for eksempel matte i sitt yrke, sier rektor Kristin Støten.

ÆRVERDIG MATFAG Litt lenger borte i veien fra byggfag-avdelingen, kommer vi til restaurant og matfag, den siste ordinære yrkeslinjen på Halden videregående. Og elevene som lager mat til hele skolen.

De holder til i selve kronjuvelen: Et flott og gammelt bygg som tidligere var husmorsskole. Perfekt for restaurant og matfag, sier en stolt fagleder Lars Bekkhus når han tar oss imot og viser oss inn i de ærverdige lokalene.

Der blir vi møtt av en gjeng andreklassinger som nettopp har laget 300 pastaretter. Vi kommer dessverre for seint til å få smake, men humøret i kjøkkenet er på topp selv om det er oppryddingen vi får være med på.

I tillegg til kjøkkenet er det flotte selskapslokaler her, noe som gir elevene arbeidslokaler mange skoler misunner dem.

– De oppfører seg godt her. De har

respekt for bygget og nesten æresfrykt, sier Bekkhus og lærer Maria Forsstrøm mens de viser oss rundt.

Fra kjøkkenet driver elevene egen ungdomsbedrift med restaurant og andre små oppdrag. Den har fått navnet «Mina og de 7 kokkene» etter Mina Elazhari, en av elevene som fyker rundt og rydder opp mens Yrke er på besøk.

– Det var siden jeg var den eneste jenta i klassen, forklarer hun lattermildt.

Bekkhus skryter av elevene, og forteller at de har hatt 100 prosent treff på læreplasser i flere år.

– Vi er veldig aktive i bymiljøet, sier han.

Også han legger vekt på viktigheten av å omfavne mangfoldet og at yrkesfag er et godt eksempel på at det gjøres. Ettersom lærerkollegaen Forsstrøm opprinnelig er finsk, har han opplevd å være den eneste «helt» norske i en klassesituasjon.

– Men det var jo ikke noe problem det, sier han.

Mindre ungdomsledighet i Europa med lærlingplasser

AVANCA, PORTUGAL Lærlingplasser bidrar til å senke ungdomsledigheten i Europa, og ett privat initiativ alene har skaffet 12.000 lærlingplasser siden 2014. Antonio, Carlos og Joaquim lærer vedlikehold av maskiner som lager frokostblandinger på en fabrikk nord i Portugal.

TEKST OG BILDER LISBET JÆRE

Fruktbare jordbruksområder og kvinner som bærer melkespann på hodet vises på de vakre blå og hvite keramikkflisene som dekker den gamle jernbanestasjonsbygningen i Avanca. Avanca ligger i et rikt jordbruksområde nord i Portugal, og det var ikke tilfeldig at Nestlé opprettet en av sine fabrikker her i 1923.

En søtlig eim som vekker minner om barndommens sjokolademelk og frokostblanding fyller lufta på vei inn til fabrikken. På den andre siden av sikkerhetskontrollen blir vi møtt av direktør Sandra Lopes.

– Det er en utfordring for oss å få kvalifisert arbeidskraft. 40 prosent av arbeidskraften har jobbet her i over 25 år, og noen av dem er i ferd med å pensjoneres. Å ta imot lærlinger gjennom Alliance for YOUTH programmet (se fakta) er en vinn-vinn situasjon, sier Lopes.

TROFASTE Det at lukta på fabrikken får meg til å tenke på barndommens frokostblanding, som mor forresten syntes

– Industrien er i ferd med å komme seg etter finanskrisen, vi merker vekst i vår del av Portugal hvor det er mye industri, sier Joao Tavares, som jobber ved Escola Profissional de Aveiro med å organisere samarbeidet med industrien.

det var for mye sukker i, er ikke å være helt på villspor. Det er først og fremst ulike frokostblandinger fabrikken med 300 ansatte produserer. Omtrent halvparten av produksjonen går til eksport, i stor grad til Spania.

Flere av elevene som har praksis ved fabrikken kommer fra yrkesfagskolen Escola Profissional de Aveiro tre mil unna. I Portugal kan en begynne på videregående yrkesopplæring, eller escola profissional som det heter på portugisisk, når en er ferdig med ungdomsskolen, slik som i Norge.

– Industrien er i ferd med å komme seg etter finanskrisen, vi merker vekst i vår del av Portugal hvor det er mye industri. I de senere årene har trenden vært at flere tar universitetsutdanning, men mange av dem blir arbeidsledige. Det vi trenger er teknikere med yrkesfaglig bakgrunn, sier Joao Tavares som jobber ved Escola Profissional de

På Nestlé's fabrikk i Aveiro har de mange gode og trofaste arbeidere, som Angelo Vinagre (t.v på 6522) og Manuel Lobos. Direktør Sandra Lopes ser stor nytte i å ha lærlinger på fabrikken, de trenger kvalifiserte arbeidere.

Aveiro med å organisere samarbeidet med industrien.

Portugal er et av de fattigste landene i Vest-Europa, og ble hardt rammet av finanskrisen i 2008. Fortsatt preger lav sosial mobilitet og et tungrodd gammeldags byråkrati økonomien og styringen av landet etter diktaturet mellom 1926 og 1974.

GLADE FOR PLASSENE Fabrikken tar imot flere lærlinger fra Escola Profissional de Aveiro. Tre av dem, Joaquim Passos (18), Carlos Vidal (17) og Antonio Goncalves (17), er med i Nestlé's initiativ for lærlingplasser. I løpet av tre år har de 1600 timer med praksis, det vil si at de er over tredjedelen av tiden på fabrikken i løpet av studietiden. Dette er dobbelt så mye praksis som lærlinger utenom programmet får. De spesialisere seg i drift og vedlikehold av maskiner.

– Jeg liker praktisk arbeid så derfor var det naturlig for meg å velge yrkesopplæring. Jeg føler meg utrolig privilegert som ble utvalgt til å være med på dette programmet, vi lærer så mye ved å være på denne fabrikken, sier Carlos.

En annen grunn til at de føler seg privilegerte er at de får en liten månedslønn på 240 Euro i måneden, noe lærlinger utenom programmet ikke får.

– Vi bruker god tid på å introdusere dem for fabrikken slik at de skal bli kjent med både sikkerhets- og arbeidsrutiner. Det er viktig at de skal føle seg trygge på fabrikken og bli godt kjent med arbeidsmiljøet, sier Manuel Lobos, som har ansvar for lærlingene på fabrikken. Han har jobbet der i snart 40 år, og det han ikke vet er det vel ikke verdt å vite noe om.

En annen gammel travet som har jobbet like lenge på fabrikken som

Lobos, er HR-sjef Angelo Vinagre. Han følger opp lærlingene, og har møte med dem en gang i uken.

FÅR SUKKER-KRITIKK Da er bare å ta på seg briller, hette og frakk, nå vi skal vi inn der det virkelig skjer, i produksjonslokalene. I dag er det Coco Pops som står på menyen. Hvite hvetekorn ligger på samlebandet, de går inn i en maskin der de får en dusj av sjokolade over seg og kommer ut brune og glinsende på den andre siden.

Den søte duften pirrer ikke lenger bare nesen, men føles ganske gjennomtrengende. Lobos innrømmer med et smil at han ikke selv er så lysten på å spise frokostblanding lenger.

Direktør Sandra Lopes er klar over at Nestlé har fått kritikk for å lage søte produkter med høyt sukkerinnhold som ikke er bra for helsen. Hun vet også at vi som bor lenger nord i

Manuel Lobos har jobbet på fabrikken i snart 40 år nå, og det han ikke vet er det ikke verdt å vite. Her viser han veien til produksjonslokalene.

Joaquim Passos (18), Carlos Vidal (17) og Antonio Goncalves (17) er veldig det vil hjelpe dem til å få jobb i framtida.

Europa ikke er like søthungrige som søreuropeerne. De produktene som eksporterer til Nord-Europa har derfor mer fiber og mindre sukker i seg

– Målet er at produktene våre skal bli sunnere. I Sveits forskes det på en ny teknologi som bevarer smaken samtidig som sukkermengden minskes.

Det er ikke lov til å ta bilde i lokalene der den ferske frokostblandingen lages, men vi går til lokalet ved siden av der lærlingene lærer drift og vedlikehold av maskiner.

– Selv om det stadig blir mer automatisering her, så trenger vi like mange mennesker som før til å jobbe.

◀ Avanca har både mye jordbruk og mye industri. Keramikkflisene på den gamle jernbanebygningen viser at stedet spesielt var kjent for sin melkeproduksjon med kvinner som bærer melkespann på hodet.

Men det vi ser er at vi trenger folk med ekspertise til å drive og vedlikeholde maskinene, det er en mer krevende jobb enn det var tidligere, sier Lopes.

ØNSKER JOBB I vår vil de tre lærlingene bli ferdige med praksisen på fabrikken, hva er planene deres framover?

– Jeg ønsker å jobbe her på fabrikken, svarer Carlos.

– Planen min er å fortsette å jobbe på fabrikken mens jeg studerer, jeg vil gjerne ha en universitetsutdanning, sier Antonio.

Joacim ser også for seg at han skal jobbe på fabrikken, om han ikke skal i militæret da.

– Tror dere at sjansen for å få jobb er stor etter at dere er ferdig med praksisen?

– Ja, det å ha hatt lærlingplass her er en stor fordel. Spesielt vil det være enkelt å få jobb her på fabrikken hvor de kjenner oss, sier Joacim.

fornøyde med å ha fått lærlingeplass. De er sikre på at

Lærlingene får god oppfølging og opplæring de tre årene de er på fabrikken. Alle ønsker de å fortsette å jobbe på fabrikken etter lærlingeperioden.

EU SATSER Vi tar et stort hopp fra Europas mest vestlige land til kontinentet, og EU-kommisjonen i Brussel. Sigve Soldal Bjørstad jobber med fag- og yrkesopplæring og voksenopplæring i kommisjonen.

En av Bjørstads viktigste jobber har vært å være med på å bygge opp Den europeiske alliansen for lærlingplasser som Nestlé's initiativ er en del av.

– I land der det er gode lærlingordninger og godt samarbeid mellom utdanningssiden og arbeidslivet, er ungdomsledigheten lavere. Overgangen fra utdanning til arbeidslivet går også lettere, sier Bjørstad.

Å styrke lærlingeordningen er derfor blitt et satsingsområde i EU. Men det er store forskjeller på landene i Europa. Land som Danmark, Nederland og Tyskland har lange og sterke tradisjoner på området, mens Slovakia, Portugal og Sverige nå etablerer

lærlingordninger mer eller mindre fra bunnen av.

Et vanlig problem er at mange bedrifter ikke ser nytten av å ha lærlinger, og det er avgjørende å vise at de selv kan tjene på å ta inn lærlinger.

FÅR JOBB ETTER LÆRETID Bjørstad viser til statistikk som forteller at lærlinger får seg jobb raskere, får bedre betalt og beholder jobben lengre. Det er vanlig at 2 av 3 lærlinger blir tilbudt jobb direkte etter endt læretid. Dette stemmer ikke minst med lærlingenes egen opplevelse med viktigheten av å ha lærlingeplass.

En undersøkelse blant 1700 lærlinger viser at 96 prosent tror de vil finne jobb når de er ferdig med studier og lærlingetiden, mens 98 prosent av lærlingene vil anbefale andre å bli lærlinger.

FAKTA ALLIANCE FOR YOUTH

I 2014 tok Nestlé initiativet til å starte Alliance for YOUTH, en allianse som består av 200 bedrifter som jobber for å skape jobber for unge mennesker i Europa. På to år klarte bedriftene å skaffe 115.000 jobber, praksis- og lærlingplasser. Selv sto Nestlé for 12.000 av disse plassene.

Alliance for YOUTH vil nå doble innsatsen og skaffe 230.000 nye jobb- og praksismuligheter innen 2020. Bedriftenes allianse er del av et større samarbeid i EU-kommisjonen som heter Den europeiske alliansen for lærlingplasser. Slagordet til alliansen er «good for youth, good for business».

Målet til den europeiske alliansen er å skape flere og bedre lærlingplasser i Europa, og å styrke omdømmet til fag- og yrkesopplæringen. Alliansen er basert på trepartssamarbeid og European Trade Union Confederation (ETUC) er en aktiv partner

Foto: Science Photo Library / NTB scanpix.

Mangfold og alderdom - hvordan forberede helse- og omsorgspersonell?

AV **GUNNHILD AAKERVIK**

Pedagogisk ansvarlig

i Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet, MiA

ROLF UNDET AAKERVIK

Seniorrådgiver i Stiftelsen Mangfold i Arbeidslivet, MiA

Om vi får plass på aldershjemmet vil mange av mine nærmeste omgangsvenner være muslimer, sikher, hinduer, katolikker, pinsevenner, protestanter og all slags fritenkere. Vi vil få curry-retter, vårruller og börek, kebab og empanadas i tillegg til plukkfish og kjøttkaker. Sitarmusikk og heftige salsarytmer vil svinge i korridorene sammen med blues og Alf Prøysen. Marokkanske og indiske dansegrupper vil oppetre på hyggekveldene og vi kan meditere i pleiehjemmets tempel eller bønnenrom og kan bli muslimer eller buddhister ved livets slutt.

Oslo, som alle større byer i den vestlige verden, er i økende grad blitt flerspråklig og flerkulturell. Denne utvik-

lingen skjer over hele landet. Flyktningstrømmen de siste årene har debattert dette som hete politiske temaer. Om man liker et multietnisk samfunn eller ikke, utviklingen er ikke mulig å snu. En mangfoldig samfunnsutvikling er ikke bare uunngåelig, men vil gi spennende utfordringer i et av verdens rikeste land per innbygger.

Mangfoldet vil være en styrke og en del av en moderne verden. Sentrale bydeler i Oslo syder av ulike språk og etniske og kulturelle kjennetegn. Også andre steder i landet ser vi store kulturelle endringer. De siste par årene har det vært en «uventet» stor flyktningestrøm som følge av kriger og kaos som har brakt mange nykommere til landet. I framtida vil det trolig bli et større problem om vi ikke investerer i mangfoldet av språk, mattradisjoner, væremåter, religioner, livsoppfatninger og levevis.

Uten tiltak kan mangfoldet i stedet føre til økte forskjeller mellom folkegrupper. Mange kan se for seg vold fra «de fremmede» eller fra innbyggere som ikke har fått med seg endringene i befolkningen. Utslagene kan bli økende rasisme

og motsetninger framfor en spennende og positiv utvikling av et mangfoldig samfunn.

Om befolkningsutviklingen fortsetter, vil innbyggere med innvandrer- og flyktningebakgrunn i første, annet og tredje ledd sterkt prege bybildene i norske byer. Omsorgstjenestene må ta hensyn til at mange på slutten av livet vil bli opptatt av tradisjoner, livssyn og religion. Innbyggerne vil ha behov for å kunne uttrykke seg på morsmålet sammen med andre med tilsvarende språklig, etnisk og religiøs bakgrunn. Stadig flere vil ønske tradisjonelle ritualer og å beskrive sykdommer og smerte til et helsepersonale som forstår deres fysiske og psykiske behov.

Noen alders- og helseinstitusjoner i andre storbyer og andre land har tatt hensyn til dette ved å ansette helse-, pleie- og omsorgspersonale med språk- og kulturkompetanse. Pleieinstitusjoner har kapeller, templer, synagoger og moskeer og har tilknyttet seg folk som kjenner ulike religiøse ritualer. Kjøkkenet lager etniske matretter eller har leverandører av tradisjonell mat.

De framtidige brukergruppene vil komme fra hele verden. I blant annet USA er eldreomsorgen privat drevet, oftest av religiøse og humanitære organisasjoner. I Norge er eldreomsorg og helsetjeneste i hovedsak et offentlig ansvar med lokal brukerinnretning.

Vi behøver heller ikke å gå lenger enn til vårt eget land for å finne gode erfaringer som fra Undervisningssykehjemmet i Karasjok som viser vei for inkludering av språk, salmesang, mat og tradisjoner i eldreomsorgen. Personalet kan språket, og har de ikke språkkompetanse på samisk, må de lære seg grunnleggende kommunikasjon på samisk. Når samer, eller for den saks skyld innvandrere, ikke bor i etnisk tett befolkede områder kan en slik skreddersøm være vanskeligere å få til, men ikke umulig.

Det vil komme en eldrebølge av folk med minoritetsbakgrunn. Mange innvandrere og flyktninger vil ønske å tilbringe sine siste år i hjemlandet. I praksis vil det være få som flytter til hjemlandet ettersom de fleste vil ha nærmeste familie (barn og barnebarn) i Norge, og fordi familien i hjemlandet kanskje har flyttet fra lokalsamfunnet. Helsetilbudet i hjemlandet er trolig lite tilfredsstillende og forholdene ellers gjør det lite attraktivt å flytte tilbake dit.

Mange med innvandrerbakgrunn forventer at familien i Norge (døtre og svigerdøtre) tar seg av omsorgen når de blir gamle og syke. I intervjuer med en del pakistanere opplevde alle store fordeler ved at Norge har et offentlig helsevesen og trygderettigheter, men bekreftet det problematiske med at mange eldre er religiøse med behov eller ønske om å følge hjemlandets tradisjoner. Det finnes trolig en sammenheng mellom et underforbruk av offentlige omsorgstjenester for

minoritetene og at eldreomsorgen ikke er tilrettelagt for deres religion og tradisjoner.

Undersøkelse i omsorgstjenesten noen år tilbake i flere bydeler i Oslo, bekreftet at flere ansatte innvandrere kunne tenke seg å arbeide med eldre i egen nasjonalitetsgruppe. Det kom også fram noen eksempler på at yngre kvinner ble pålagt av familien å ta omsorgs- eller helseutdanning for å kunne gi profesjonell hjelp til familiemedlemmer. Samtidig har ikke alltid pleiearbeid høy status blant flere innvandrergrupper i Norge.

Noen hevdet at det ville bli problemer når unge innvandrerkvinner bryter tradisjonene med en yrkeskarriere og ved å etablere nye familiekonstellasjoner. Dette vil forsterke et framtidig behov for profesjonelle ansatte i helse- og omsorgstjenestene som kan mestre språk, kultur, religion og andre tradisjoner. Pleie- og omsorg er i Norge profesjonelle tjenester som forutsetter et personale med innsikt i brukernes behov. Tjenesten vil trenge å rekruttere hjemmehjelpere, hjelpe- og sykepleiere og omsorgsarbeidere, fysioterapeuter og leger og andre yrkesgrupper med flerkulturell kompetanse.

«Norske ansatte» og personer med innvandrerbakgrunn vil trolig trenge å lære mer om personer med en annen religion, kultur og tradisjon. Det er uvisst hvor mange med innvandrerbakgrunn som vil ta en slik utdanning. En mulighet er å tilby opplæring og jobb i omsorgs- og pleieyrker som en karrierevei.

Det er behov for å markedsføre og tilrettelegge de offentlige tjenestene inn pleie- og omsorg overfor et framtidig mangfold av eldre. Innvandrere og flyktninger bør tilbys jobber i eldreomsorgen med muligheter til å kvalifisere seg språklig og faglig for å utføre en mer tilfredsstillende jobb.

Utdanningsinstitusjonene trenger å utdanne unge med innvandrerbakgrunn. Pleie- og omsorgspersonalet må få tilstrekkelig innsikt og forståelse for behovene og ønskene til framtidige brukere. Ledere på alle plan trenger å få innsikt i ledelse av ansatte med minoritetsbakgrunn, og lederteam må også bestå av ledere med minoritetsbakgrunn, som allerede er tilfelle noen steder.

Institusjonene og hjemmetjenestene har behov for et felles løft for å motvirke diskriminering på grunnlag av etnisitet, tro, kjønn og legning etc.

Tjenestene må utrede framtidige behov for kvalifikasjoner rett mot brukergrupper og personale og trenger å vite hvilke språkgrupper, religioner og tradisjoner som finnes hos framtidige brukere. Det er behov for undersøkelser av bakgrunnen og potensialet hos nåværende og framtidige minoritetsspråklige ansatte og brukere. Her er det muligheter for en god utvikling og spennende utfordringer.

Frafall og forvaltning i videregående skole

Foto: AdobeStock.com

AV **MARIT LENSJØ,**

førsteamanuensis Institutt for yrkesfaglærerutdanning HiOA

I en årrekke har forskere jobbet for å finne årsaker til frafallet i videregående skole. Et stort antall ungdommer er satt under lupen. Det står ikke så bra til.

Det meldes om atferdsproblemer, ensomhet, psykososiale problemer eller psykisk sykdom. I tillegg til at en stor andel av frafallsungdommene har vanskelige hjemmeforhold, har de foreldre med lav utdanning.

I likhet med kong Harald, Erna Solberg og Jens Stoltenberg, har mange av ungdommene i frafallsgruppen dessuten lese- og skrivevansker. Nettopp det er et omfattende problem, siden skolen i dag helt gjennomgående dreier seg om lesing og skriving i alle fag.

Vi snakker altså om en sammensatt gruppe mennesker. Kanskje er de som folk flest? Som man spør får man svar, sier det. En ting har imidlertid den store frafalls-gruppen felles.

FÅR STEMPEL Til tross for lovfestet rett til 3 års videregående opplæring, har de ikke fullført. De får stempelet «tapere» i et system der det forventes at alle skal lykkes.

Tidlig innsats er viktig for at flere barn skal utvikle sitt potensial, trives i skolen og fullføre videregående opplæring. Skal videregående opplæring fungere som en brobygger mellom skole og arbeidsliv, må skolen tilpasse opplæringen, følge opp og formidle kunnskap som er etterspurt i arbeidslivet.

Det betyr at innsatsen må følge barn og ungdommer gjennom hele utdanningsløpet. Det er nærmest opplest og vedtatt at årsakene til frafallet, finner vi ved å granske ungdommene som ikke fullfører.

En slik tenkning har ført til et overraskende fravær av kritisk refleksjon over skolesystemet, over hvordan videregående opplæring forvaltes av våre offentlige myndigheter. Hva om vi snur optikken og går Fylkeskommunen praksis i sømmene?

STOR TILLIT I Norge har vi stor tillit til lov og rett, til offentlig forvaltning og til systemene. En av farene ved forvaltningen, er at den utøves et annet sted enn der virkeligheten foregår. I dette tilfellet i skolen.

Forvaltning av lovverk og penger, kan dreie utdanning fra å handle om elevers læring - til jus og økonomi. Når paradigmet skifter, inntreffer nye idealer og målsetninger. Lover er tekster som kan tolkes, og det blir viktig å bruke handlingsrommet for det det er verdt.

Klarer man å gjøre tolkninger av lovverket som får flere ungdommer gjennom på «normert» tid, øker gjennomstrømningen og det spares store penger.

Et slikt eksempel er når ungdom uten karakter i et eller flere fag på videregående trinn 1 (Vg1) automatisk tas inn på videregående trinn 2 (Vg2). Da blir det ikke like nødvendig å sette inn ekstra ressurser for å hjelpe de elevene som strever, for eksempel på grunn av rus i hjemmet.

Uten karakterer videreføres de allikevel i systemet. Sågar uten karakter i programfaget. Uten karakter i et eller flere fag sendes elever videre til Vg3, i skolen eller ut i lære. Der fullfører de skolen/læretiden. De kan bestå eksamen eller fagprøven.

Likevel får de ikke utlevert vitnemål eller fagbrev fordi de mangler karakter i ett eller flere fag. Nå er tre års skolerett brukt opp, og fylkeskommunen har ikke ansvar for å tilby mer opplæring. Store penger spart!

BO RETT STED Samtidig viser statistikken god gjennomstrømning. Ulik forvaltning i den videregående skolen fostrer ulike gjennomføringer. Det gjelder å bo i «riktig» fylke. Vi vet at ekstra ressurser bidrar til at flere fullfører grunnopplæringen.

Samtidig er det skoleeiere som bevisst inndrar midler i siste del av utdanningsløpet, nær sagt på målstreken. Et eksempel på dette rammer ungdom med ulike læreversker.

Ekstra innsats bidrar til at eleven oppnår karakter i alle fag. Det er flott! Men med karakter i alle fag på Vg1, betrakter skoleeier eleven som ordinærelev uten særskilte behov for tilrettelegging. Dermed inndras midlene i det siste, avgjørende skoleåret.

Resultatet er ofte manglende karakter i fag på Vg2. Etter innføringen av fraværsgrensa, har antall elever uten karakter i et eller flere fag økt betraktelig. Mange av disse elevene har faglig grunnlag for karakter, men av ulike grunner dokumenterer de ikke eget fravær.

Hvor mange dette dreier seg om, vet vi ikke før etter at

det første kullet «fraværselever» avslutter sin utdanning, altså om 2 og 3 ½ år. Det er grunn til uro.

KRITISK PUNKT Det kritiske punktet i yrkesopplæringen, er ved overgangen skole - bedrift. Etter to år i skolen, skal elevene fullføre det tredje rettighetsåret som lærlinger. Da er det helt avgjørende at elevene får læreplass.

Et vesentlig formål med å innføre faget yrkesfaglig fordypning (YFF) i Vg1 og Vg2, var å introdusere elevene for aktuelle lærebedrifter. Vi vet at samarbeid skole/bedrift fører til lærekontrakter.

I dag er det yrkesfaglærerne som har ansvar for å følge opp elevenes læreprosess i faget YFF. Det er tidkrevende arbeid. Ved å klassifisere lærerens arbeid som undervisning eller administrasjon, har noen fylkeskommuner oppdaget at de kan spare store penger.

I praksis innebærer det at lærere som besøker, veileder og vurderer egne elever i bedrift, ifølge skoleeier ikke har undervisning. De gjør administrativt arbeid. Dermed settes læreren til annen undervisning på skolen.

Dermed klarer ikke lærerne å følge opp elevene som samtidig har praksis i bedrift. Av den grunn velger flere lærere å tilby YFF som fag i skolen. Det fører til at flere elever går ut av Vg2 uten kjennskap til aktuelle lærebedrifter.

I mangel på lærebedrift, tilbys eleven Vg3 allmenn påbygg. Mens arbeidslivet roper etter kvalifisert arbeidskraft, fases potensielle fagarbeidere over til allmennfag.

Lekkasjen i systemet er tettet, gjennomstrømningen er ivarettatt. Forvaltningspraksis rommer skjulte eksklusjoner. Uten vitnemål ender mange ungdommer bakerst i køen når de skal søke seg inn i arbeidslivet eller til videre studier. For å ta opp enkeltfag, vises de til det private markedet.

Ledighetstallene forteller oss at et stort antall kompetente ungdommer ikke deltar i samfunnet. En overhengende fare er at den økende gruppen ungdomsledige, ender opp i statistikken blant langvarig ledige.

Forbundscommentaren

AV **TERJE SKYVULSTAD**

nestleder i Utdanningsforbundet

YRKESFAGENE ETTER VALGET

Folket har talt, og regjeringen Solberg blir sittende. Det betyr trolig at de fleste prosessene som KD har igangsatt innenfor yrkesfagområdet, ruller videre som planlagt. De to viktigste er den foreslåtte endringen av tilbudsstrukturen og nye tiltak for at flere skal gjennomføre yrkesfaglig utdanning.

Samtidig som vi går inn i en ny stortingsperiode, starter en ny valgperiode i Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY). Som Utdanningsforbundet representant i SRY, har jeg forventninger til at de partene som er representert i rådet kan arbeide konstruktivt sammen for å oppfylle mandatet på en god måte. SRYs eksistens hviler i stor grad på ILO-konvensjonen nr. 142 fra 1976 om yrkesrettledning og yrkesopplæring hvor statene forplikter seg til å utforme og gjennomføre politikk på disse områdene i samarbeid med arbeidstakernes og arbeidsgivernes organisasjoner.

Det er imidlertid grunn til å peke på at det blir stadig vanskeligere å operere med klare skiller mellom den yrkesfaglige og studieforberedende delen av videregående opplæring. Det illustreres blant annet av at samtidig som det er utarbeidet forslag om justeringer av tilbudsstrukturen i yrkesfagene, har regjeringen nedsatt et ekspertutvalg med Ragnhild Lied som leder, som skal vurdere strukturen og innholdet i *hele* videregående opplæring. Dessuten har Kunnskapsministeren varslet en fornyet gjennomgang av trepartssamarbeidet og ønsker en sterkere involvering av hele bredden i arbeidslivet. I den sammenheng kan det kanskje være lurt å vurdere om forpliktelsene i ILO-konvensjonen kan ivaretas i organer som har ansvar hele bredden av videregående opplæring og hvor representasjonen i større grad reflekterer skolens plass i opplæringsarbeidet.

Utdanningsforbundets viktigste forventninger på yrkesfagområdet i neste periode handler ellers om å redusere frafall og sørge for bedre utstyr i yrkesopplæringen.

Det er nå over 20 år siden det første kullet etter Reform 94 skulle begynne i lære. Den gangen representerte økningen

i andelen elever som fikk læreplass en revolusjon sammenlignet med før reformen. Men siden da har vi sett svært liten framgang. Fortsatt er mangelen på læreplasser årsaken til at nærmere 10 000 elever hvert år avslutter videregående opplæring uten å fullføre. Mange tiltak har vært satt i gang for å skaffe nok læreplasser uten at situasjonen er vesentlig endret. Nå må kraftigere virkemidler tas i bruk.

Det viktigste er å sørge for at fylkeskommunene blir pålagt å ta ansvaret for å gi elever som ikke får læreplass, et praksisbasert 2-årig opplæringstilbud i regi av skolen og som leder fram til fag- og svenneprøve. Jeg mener det er urealistisk å tro at det noen gang vil være et 1:1-forhold mellom søkere og læreplasser i alle lærefag til enhver tid. Et slikt alternativt tilbud i regi av skole har vært diskutert i mange år, og det er nå på tide at ulike parter vurderer sine standpunkter på nytt.

Samtidig må vi fortsette arbeidet for å skaffe enda flere læreplasser som fortsatt skal være den fortrukne opplæringsarenaen for deler av yrkesfagopplæringen. Mens Norge ligger på verdenstoppen i offentlige økonomiske bidrag til lærlingeopplæringen, mener mange at lærlingtilskuddet må heves. Flere har pekt på at det er urettferdig at ikke hele arbeidslivet som benytter fagarbeidere, må bidra økonomisk til den delen av fagopplæringen som foregår i bedrift. Jeg mener derfor at en snarest bør utrede opprettelsen av et lærlingefond hvor *alle* bedrifter innenfor bransjer som benytter fagarbeidere må bidra. Fondet må brukes til å heve lærlingtilskuddet. Samtidig bør en vurdere å differensiere lærlingtilskuddet. I dag rekrutteres lærlinger i all hovedsak etter deres resultater i den mer teoretiske delen av opplæringen. Jeg tror det vil gi elever som har slitt med teorien, en bedre sjanse til å få læreplass.

Kvaliteten i praksisbasert opplæring er nært knyttet til kvaliteten på utstyret lærerne har til sin disposisjon i undervisningen. Her må det tas et krafttak slik at alle skoler har et minimum av moderne utstyr innenfor yrkesfagene.

Alt fra yoga med barn til velferdsroboter og helt spesielle syfavoritter preger yrkebøkene i høst. Eller kanskje du skal ta med deg to hendige små oppslagsverk om saltvannsfisk og ville vekster ut i naturen?

VED WENCHE SCHJØNBERG

Yoga for barn

Forlaget Info Vest vil i år ta med barna inn i yogaens magiske eventyrverden med boka «Eventyrreisen yoga for barn». Boka er skrevet av yogalæreren Tove Iren Kvanmo, som forlot jobben som ungdomsskolelærer i Balangen for å bli yogalærer og forfatter på heltid. I boka gir hun enkle instruksjoner, slik at

selv en som ikke er inne i yogaens verden kan sette barna i gang. Datteren har bistått med å ta bilder av elever som viser fram de ulike yoga-øvelsene. I en pressemelding fra forlaget Info Vest tar professor Ingunn Hagen ved NTNU til orde for at yoga bør på timeplanen i norske skoler allerede fra første klasse. – Yoga og meditasjon er verdifulle redskaper for å komme i kontakt med seg selv og den indre styrken vi alle har i oss, sier psykologiprofessoren. Øvelsene i boka er gjenkjennelige for barna gjennom både lek, sang og dans, og for eksempel en hoppetur med kenguruen på jakt etter lykken. Hagen mener det kan hjelpe mot stresset mange barn opplever.

OPPVARMINGSPUST

Pusten er en av de viktigste delene i yoga, og den er viktig for å holde seg i gang. Når vi puster, får vi oksygen til å strømme gjennom kroppen, og dette hjelper oss til å holde oss i gang. I denne boka lærer du hvordan du kan bruke pusten til å holde deg i gang, og hvordan du kan bruke pusten til å holde deg i gang.

BALLONG I MAGEN

Når vi puster, får vi oksygen til å strømme gjennom kroppen, og dette hjelper oss til å holde oss i gang. I denne boka lærer du hvordan du kan bruke pusten til å holde deg i gang, og hvordan du kan bruke pusten til å holde deg i gang.

Helt spesiell symester tilbake

Den tredje syboken i «Heilt Spesiell»-serien er nå ute på Gyldendal. Denne gangen med den selvforklarende tittelen «Heilt spesiell. Sy barnas favorittplagg». Boka kommer med 35 oppskrifter på plagg til både babyer og større barn, med størrelser fra 50 til 140 centimeter. Alle plaggene er myke og behagelige, og forlaget skriver at de ikke blir overrasket om noen av plaggene blir barnas nye favoritter. Hver oppskrift kommer med en enkel forklaring, med bilder og trinn for trinn-guide. Alle plaggene kan sys på vanlig symaskin, og du trenger ikke mye erfaring for å komme i gang. Boka er skrevet av Kristin Thorsnes, som er frisør og makeup-artist som har slått gjennom i sosiale medier som «Heilt Spesiell». Hun ga ut den første syboka i 2013, da het den «Heilt Spesiell og Jubel. Sy glade klær til glade barn».

Velferd med roboter

Capellen Damm ser på framtidens helse- og omsorgsarbeidere i den nye boka «**Velferdsteknologi i praksis**». Boka gir perspektiver på teknologiutviklingen i kommunal helse- og omsorgstjeneste og er skrevet av NTNU-forskere Sigrud Nakrem og Johannes B. Sigurdsson. I boka ser de på velferdsteknologiens målsetting om å gjøre at den enkelte brukeren i større grad skal kunne klare seg selv i hverdagen. Den gir en innføring i hva velferdsteknologi er og hvilke muligheter den gir, men belyser også utfordringene teknologien fører med seg. Både overfor bruker og pårørende, men også for helse- og omsorgsarbeideren. Forlaget skriver at boka vil gi leseren kunnskap som gjør det mulig å bidra til produktutvikling og prosjektgjennomføring av velferdsteknologi på egen arbeidsplass, samt invitere til etiske refleksjoner og vise viktigheten av individuell tilrettelegging.

Jorda rundt på 15 druer

Gyldendal er aktuelle med en bok som bør gi vinelskerne vann i munn. Boka «**Vin til folket. Jorden rundt på 15 druer**» er skrevet av Sara Døschner, som er utdannet vinkelner med en bachelor i restaurant- og måltidskunnskap. Hun jobber som varefaglig rådgiver i Vinmonopolet, og har nå kommet med sin første bok om vin. Hun har tidligere gitt ut kokeboken «Restekjærlighet». Men denne gangen er det ikke rester som står på menyen. Boken lover å avmystifisere vin som fag, og ta leseren med på en vinreise der druene viser vei. Forfatteren har valgt ut 15 druer, og blir med hver av dem hjem for å vise hvorfor de får akkurat sin unike vinstil og smaksprofil.

To søte små

Forlaget Vigmostad Bjerke har gitt ut to små fagbøker som kan få plass i en hvilken som helst bukselomme, men som likevel er proppet av fakta. Den ene handler om saltvannsfiskene vi har, mens den andre tar for seg spiselige ville vekster. I fiskeboka får du en guide med beskrivelse av rundt 40 saltvannsfisker og informasjon om habitat, føde, størrelse, agn og fiskemetoder tilpasset den enkelte fisken. Her kommer også råd om hvor godt fisken egner seg som mat, og hvordan den skal tilberedes. Lurer du på hvordan fiskereglene er, får du også informasjon om det. Boka er skrevet av sportsfisker og forfatter Stig Werner, og illustrert av Hermod Karlsen.

I boka om de ville vekstene får du en praktisk beskrivelse av 40 bladgrønnsaker, som du selv kan gå ut og samle. Alle er illustrert av Hermod Karlsen, og har faktatekst med kjennetegn, innholdsstoffer, sanketid og bruk. Det er også gjort plass til giftige vekster for advarsel slik at du ikke forveksler noe når du er ute i skogen. Boka er skrevet av Anne-Elise Torkelsen i Norges sopp- og nyttevekstforbund.

Bondegårdsferie på Østerriksk

STEIERMARK Endelig kunne vi sette kursen sørover. Målet var Steiermark i Østerrike med vingårder og buschenschänke.

TEKST OG BILDER TORGEIR ØVERLAND.

Etter et par stopp i Tyskland, ankom vi Østerrike og Steiermark. Vårt første møte med Steiermark var Bad Aussee. Her ble vi et par dager for å nyte litt luksus på hotel Erzherzog Johann. Absolutt noe som kan anbefales. God service, spa og god mat. Allerede der fikk vi en forsmak på hva som ventet lenger sør i fylket.

Og for å si det sånn: Bondegårdsferie i Østerrike gjør at vårt begrep om bondegårdsferie ikke kan snakkes om i samme åndedrag. Norske bønder leverer også topp produkter, men med helt andre betingelser og forutsetninger enn deres østerrikske brødre og søstre.

Vin får vi ikke servert på bondegårder i Norge, men å servere godt øl brygget på eget bygg kunne ha gitt norsk bondegårdsferie et løft. Dette burde vært mulig. Det finnes noen få som har fått dette til, men det er unntakene.

Men altså, etter litt luksus i Bad Aussee satte vi kursen sørover til Stainz og deretter til Gamlitz. Vi kjørte 20 mil, fra regn og 13 grader i Bad Aussee til 30 grader og sol i Stainz. Du kan si at det forskjeller i Norge, men det er det her også.

Stainz er det ene utgangspunktet for det som heter Schilcherweg. Opphavet til navnet er vinen (Schilcher) som er typisk for området. Beskyttet

av en geografisk begrensning, som Bordeaux i Frankrike. Schilcherweg går mellom Ligist/Stainz og Wildbach ved Deutschlandsberg.

Schilcher er laget av en drue som heter Blauer Wildbacher. Den lager viner som er syrlige, friske og tørre, med smak og lukt av bringebær. En fantastisk sommervin!

Etter å ha tilbrakt en natt i Stainz kjørte vi videre til Gamlitz, en liten «Dorf» ikke så langt fra den slovenske grensen. Det landskapet som møter oss her tar nesten pusten fra oss.

Landskapet er ufattelig grønt og det er vinranker så langt øyet kan se. Det er en vingård på alle bakketopper du kan se rundt deg. Et fantastisk skue. Det er ikke for ingenting at dette området blir kalt «lille Toscana». Etter å ha booket oss inn på Weingut Nekrep, 2 kilometer fra Gamlitz, var det tid for lunsj.

Et måltid her er en opplevelse. På en terrasse med utsikt over et bølgende, grønt landskap. Kan ikke beskrives, må oppleves.

På søndager er det fullt av mennesker på disse vingårdene/buschenschänkene. Barnefamilier, tilreisende (og forvillede turister fra Norge) tilbringer gjerne halve dagen her. Spiser lunsj og avslutter med kveldsmat før de drar hjem.

Det er en del regler for disse

buschenschänkene. De har kun lov til å servere det de produserer selv. Vin, kjøtt, fisk, grønnsaker og frukt. I all hovedsak kald mat. Men for en smaksopplevelse. Nydelige smaker; ferske grønnsaker, salater, røkt saltet kjøtt, pølse, sylte, posteier etc. Akkompagnert av viner som er fra egen vingård. De lager vin, som er helt utrolig gode og av meget god kvalitet.

Druene som oftest brukes er Grüner Veltliner, Sauvignon Blanc, Grau Burgunder, Weiss Burgunder, Semillon, Welschriesling, Muskateller, Traminer, Sämling, Chardonnay, Zweigelt, Merlot og Blau Fränkisch.

Familien Stani Gustl, som eier og driver «Nekrep», er typiske for området. Dedikerte og profesjonelle mennesker, som serverer god mat, yter god service og serverer god vin. Alt rammet inn av en utsikt og geografi du knapt kan forestille deg med mindre du har vært her.

En rett som jeg umiddelbart forbindes med buschenschänk er det som kalles brettljause.

Brettljause kan oversettes med «forskjellig mat på et lite brett/tallerken».

Dette kan bestå av presswurst, kald svinestek, blodpølse, geselchtes, verhackerts, liptauer, pepperrot, hardkokt egg, paprika, reddik, løk, sylteagurk, leverpostei, kjøttposteier og ost.

Tenker det er nødvendig med litt forklaringer på hva noen av rettene er:

Presswurst: dette likner litt på en mellomting mellom sylte og gammeldags kabaret.

Brettlause betyr forskjellig mat på et lite brett eller tallerken.

Fra venstre: Schilcher fra Langmann, nær Stainz. Deretter Sämling, Sauvignon Blanc, Welschriesling og Gelber Muskateller fra Wratschko på Eckberg, Rheinriesling fra Eibenhof, Eckberg og Sauvignon Blanc, Chardonnay og Klöcher Traminer fra vin-kooperativet Erzherzog Johann i Gamlitz.

Det består av svinekjøtt som er kokt i lettsaltet vann. Skjært i strimler, lagt i en form og dekket med buljong-gelé. Dette avkjøles og skjæres i tynne skiver og legges på tallerkenen.

Presswurst serveres også som en selvstendig rett med salat og brød. På presswursten has det på litt gresskarkjerneolje og litt eddik. (presswurst)

Gresskarkjerneolje er olje laget av ristede gresskarkjerner. Har en nydelig, nøtteaktig smak og er en perfekt smaksetter til salater og forskjellige tradisjonelle retter.

Geselchtes er lettsaltet, røkt og tørket kjøtt, ofte fra ribbe. Skjæres i skiver.

Verhackerts består av kvernet røkt og lett tørket svinekjøtt. Salt, pepper hvitløk, ribbefett/smult, løk og evt. paprikapulver.

Liptauer er ferskost opprinnelig laget av sauemelk og stammer, antakeligvis, fra Slovakia (Liptov). I dag brukes kvark som hoved-bestanddel for liptauer. Den blir rørt inn med litt mykt, rørt smør, litt rømme (eller creme fraiche) tilsatt finhakket sylteagurk, finhakket løk, hakket gressløk, ansjos-pasta, presset hvitløk, litt sennep, kapers, paprikapulver, karve og noen få einebær + salt og pepper etter smak. Brukes også som vanlig pålegg på brød.

I dette området er det et vell av buschenschanke. Bare i Steiermark er det 834 eller 835 buschenschanke, men

av forskjellig størrelse og kvalitet selvfølgelig. 88 av dem er klassifisert som «ausgezeichnete», altså utmerkete buschenschanke. Jeg har ikke besøkt alle, men vært på ganske mange og jeg er ikke blitt skuffet noen gang.

LITT OM VINENE

Schilcher: Vinen er laget av Blauer Wildbacher og er en syrlig, frisk vin som har en umiskjennelig smak og lukt av bringebær.

Sämling: Krysning mellom en villdrue og Riesling. Denne kalles også Scheurebe 88. Druen er oppkalt etter en viss Herr Scheu som klarte å få til denne krysningen i det 88'ende forsøket. Den har sitt opphav i Tyskland. Den er grønnlig/lys gul i fargen. Fruktig, kraftig bouquet. Den er aromatisk og intens med en del rest-sukker. Passer til desserter eller aller helst til kraftige oster.

Sauvignon Blanc fra dette området er typisk, men ikke så intense som de fra New Zealand.

De har sitt preg av stikkelsbær og solbærblad. Er klare og friske.

Welschriesling: stammer antakeligvis fra Nord-Italia, men den kan også ha kommet fra Champagne. Man vet ikke helt. Den modnes seint og gir store avlinger. Er en enkel vin som uansett smaker godt en varm kveld med utsikt over det grønne, bølgende landskapet i Süd-Steiermark.

Prøv en Welschriesling fra Walter Skoff. Den er lett, frisk og fruktig. Lukt som minner om grønne epler med hint av pære. Frisk avslutning.

Først og fremst en terrasse-vin, men kan med fordel nytes til lette sommerretter, kylling og lette fiskeretter.

Gelber Muskateller: På fransk heter den Muscat Blanc à petits grains. Den er en gammel og høyverdig druesort med et intenst og komplekst Muskat preg (druen er sannsynligvis av Gresk opphav helt tilbake i antikken). Du kan finne denne som tørr, søt og endatil som musserende vin. Apropos: denne druen kjennes under mange navn. Så langt kjenner vi 314 navn på denne druen. Alt ettersom hvor man er i verden.

Rheinriesling: det er den samme druen som i Tyskland heter kun Riesling.

Den vi smakte fra Eibenhof smakte av fersken og aprikos med fast, god syrestruktur. Frisk i smak og briljant farge. Tørr. Prøv den til salater som har dressing av litt eddik og gresskarkjerneolje.

Klöcher Traminer: De har lav syre, men rik og aromatisk. (rosen, sitron, skogsbær, rosiner og tørket frukt). Tåler lagring over ganske mange år. Prøv den til blåmugg-oster.

Ikke langt unna Nekrep, ligger Eckberger Hof Ferlinz. For å være nøyaktig; 250 meter. I og med at dette er en

Backhendl er panert kyllingbryst hvor paneringen kan være tilsatt litt knuste gresskarkjerner.

Gasthof, eller gjestehus, kan de servere både varm og kald mat. De kan også servere drikke som ikke er produsert «på huset». Men de har selvfølgelig vin fra egen vingård. I tillegg har de overnatting til cirka 80 personer fordelt på om lag 40 rom.

I restauranten blir du servert mat fra det tradisjonelle, «Steierische» kjøkken.

Blant annet forskjellige buljong-supper med diverse garnityr; frittaten, griessnockerln, leberknödel og så videre. Frittaten er strimler med panekake, griessnockerln er suppeboller lagd på et spesielt, grovt hvetemel. Leberknödel er små boller som er lagd på gammelt brød og tilsatt malt kalvelever.

En hovedrett jeg ofte spiser og setter pris på er backhendl med lun potetsalat og løk.

Backhendl er panert kyllingbryst hvor paneringen kan være tilsatt litt knuste gresskarkjerner. Det gir en helt fantastisk smak. I tillegg får du salat med dressing av litt eddik og «kürbis-kernöl». Enkelt, men fantastisk.

En stor takk til Bjørnar Mizda som språk-konsulent og faktabank.

Kürbiskernöl.

LEBERKNØDELSUPPE, 4 PORSJONER

Ingredienser

½ Dag-gammelt brød
500 ml melk
1 løk, finhakket
2 SS smør
150 g kalvelever
2 SS persille, finhakket
1 egg
2 ts marjoran
2 fedd hvitløk
1 liter god oksekraft
Salt og pepper

Tilberedning:

Arbeidstid: ca. 30 min. / vanskelighetsgrad: medium

- Varm opp melken og bløt brødet i den. Klem ut det meste av fuktigheten og ha brødet i en bolle. Blansjer løken i smør. Mal leveren og det bløte brødet med den fineste skiven i kjøttkverna. Tilsett persille, blansjert løk, egg, marjoran, presset hvitløk, salt og pepper. Bland det godt sammen, legg på et klede og la det hvile i 10-15 min.
- Fukt hendene og form massen til 8 «knødler».
- Ha dem i den varme oksekraften og la det trekke på svak varme i ca 10-15 minutter.

BACKHENDL, 4 PORSJONER

Backhendl er på grunn av sin popularitet å regne som en av Steiermarks nasjonalretter. Den serveres med poteter i forskjellige tilberedninger og grønn salat med dressing av eddik og gresskarkjerneolje. Enkelt og fantastisk!

Ingredienser:

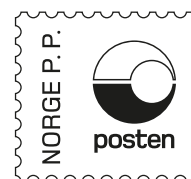
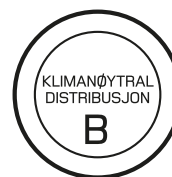
2 kyllinger
Ca 100 gr hvetemel
Ca 150 gr brødrasp
3 egg
Salt og hvit pepper
Olje til fritering
Sitronbåter
Persille

Fremgangsmåte

- Del kyllingene i to og skjær ut bryst og lår. Vask og tørk dem godt med et kjøkkenpapir. Skrogene kan du koke kraft på til en senere anledning. Del gjerne bryst og lår i mindre biter for å sikre at de gjennomstekes.
- Sett en gryte på plata og fyll opp med frityrolje. Bruk godt med olje slik at den dekker stykkene når de has oppi.
- Ta hvetemelet i en dyp tallerken. Tilsett salt og pepper. Ha eggene i en bolle og slå de lett sammen. Ha brødrasp i en tallerken. Sett disse

etter hverandre slik at de danner en linje med frityr-gryten som siste stoppested. Først skal kyllingbitene en og en i hvetemelet. Vend dem slik at de blir godt dekket med mel. Så has de over i bollen med eggene. Deretter has de i bollen med brødrasp slik at det dekkes helt. Tilslutt has de over i frityrgryten som skal ha en temperatur på ca 200 grader celsius. Stek de til de er gjennomstekt og har en fin brunfarge. Det skal være helt sprøtt.

- Når de er tatt opp av gryten, legges de på et papir før de anrettes og serveres. Tips: ha et lokk klart til å legge over gryten, dersom oljen blir for varm. Den kan antennes. Husk også å skru av kjøkkenviften. Dersom den er på og oljen antennes, så drar viften ilden oppover i viften/kanalen og kan antenne den oljen som der.
- Server med stekte potet-skiver eller en kald potetsalat lagd av kokt potet i biter som er tilsatt litt finhakket løk, eddik og litt gresskarkjerneolje på. Pynt med sitronbåter og hakket persille.
- Server med f.eks en Sauvignon Blanc fra Weingut Wratschko, Elsnegg eller Tschermonegg om du får tak i.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Nå er det over
1250

... som liker **Yrke** på Facebook.
Blir vi over 1500 innen neste utgave?

Her får du nyheter om yrkesopplæring,
aktuelle og utdypende intervjuer,
reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og
andre opplæringsinstitusjoner.

Bli med og følg oss du også!
facebook.com/tidsskriftetyrke

YRKE